॥तैत्तिरीय संहिता॥ ॥काण्डम् ४॥

॥प्रथमः प्रश्नः॥

॥ तैत्तिरीयसंहितायां चतुर्थकाण्डे प्रथमः प्रश्नः॥

इद्यज्ञं प्र सुंव नारिरानुंष्टुभेन त्वा छन्दंसा त्रीणि च॥1॥

युञ्जानः प्रथमम्मनंस्तृत्वायं सिवृता धियः। अग्निं ज्योतिर्निचाय्यं पृथिव्या अध्याभंरत्। युक्ताय मनसा देवान्त्सुवर्यतो धिया दिवम्। बृहज्योतिः करिष्यतः संविता प्र सुवित् तान्। युक्तेन मनसा वयं देवस्यं सिवृतः स्व। सुवृग्याय शक्त्यौ। युअते मनं उत युअते धियो विप्रा विप्रस्य बृह्तो विप्रिक्षतः। वि होत्रां दधे वयुनाविदेक इत् [1]

मही देवस्यं सिवतः परिष्ठतिः। युजे वाम्ब्रह्मं पूर्वं नमोभिर्वि श्लोकां यन्ति पृथ्येव सूराः। शृण्वन्ति विश्वं अमृतंस्य पुत्रा आ ये धामांनि दिव्यानि तस्थुः। यस्यं प्रयाणमन्वन्य इद्ययुर्देवा देवस्यं मिह्मानमर्चतः। यः पार्थिवानि विम्मे स एतंशो रजारंसि देवः संविता मंहित्वना। देवं सवितः प्र सुंव युज्ञम्प्र सुंव [2]

यज्ञपंतिम्भगांय दिव्यो गंन्धर्वः। केत्पूः केतं नः पुनातु वाचस्पतिर्वाचम्पद्य स्वदाति नः। इमं नो देव सवितर्यज्ञं प्र सुव देवायुव समर्थय गायुत्रेणं रथंतुरम्। बृहद्गांयुत्रवंतिम्। ऋचा स्तोम् समर्थय गायुत्रेणं रथंतुरम्। बृहद्गांयुत्रवंतिन। देवस्यं त्वा सवितुः प्रंस्वेऽिश्वनोब्र्हिभ्याम्पूष्णो हस्ताभ्याम्गायुत्रेण् छन्द्साऽऽदंदे ऽिङ्गर्स्वदिभ्रेरिस् नारिः [3]

असि पृथिव्याः स्थस्थांद्गिम्पुंरीष्यंमिङ्गर्स्वदा भंर् त्रैष्टुंभेन त्वा छन्द्साऽऽदंदेऽङ्गिर्स्वद्विभ्रंरिस् नारिंरिस् त्वयां वय स्थस्थ आग्नि शंकेम् खिनंतुम्पुरीष्यं जागंतेन त्वा छन्द्साऽऽदंदेऽङ्गिर्स्वद्धस्तं आधायं सिवृता बिभ्रदिभ्रि हिर्ण्ययीम्। तया ज्योतिरजंस्रिमिद्ग्निं खात्वी न आ भ्रानुंष्टुभेन त्वा छन्द्साऽऽदंदेऽङ्गिर्स्वत्॥

प्रुतूर्व्-थ्सूर्यस्य तिष्ठ जिर्घर्मि भेत्तारं विष्शृतिश्चं॥2॥

ड्रमामंगृभ्णत्रश्नामृतस्य पूर्व आयंषि विदर्थेषु क्वा। तयां देवाः सुतमा बंभूवुर्ऋतस्य सामन्त्स्रमारपंन्ती। [5]

प्रतूर्तं वाजिन्ना द्रंव वरिष्ठामन् संवतम्। दिवि ते जन्मं पर्मम्नतरिक्षे नाभिः पृथिव्यामधि योनिः। युआथार् रासभं युवम्स्मिन् यामे वृषण्वसू। अग्निम्भरंन्तमस्मयुम्। योगेयोगे त्वस्तरं वाजेवाजे हवामहे। सखाय इन्द्रमूतये। प्रतूर्वन्नं

एह्यंवक्रामृत्रशंस्ती रुद्रस्य गाणंपत्यान्मयोभूरेहिं। उर्वन्तिरंक्षमिन्विहि स्वस्तिगंव्यतिरभयानि कृण्वत्र। पूष्णा स्युजां सह। पृथिव्याः स्थस्थांदग्निम्पुंरीष्यंमिङ्गर्स्वदच्छैंह्यग्निम् स्वद्वंरिष्यामोऽग्निम्पुंरीष्यंमिङ्गर्स्वद्वंरामः। अन्वग्निरुषसामग्रंमर् प्रथमो जातवेदाः। अनु सूर्यंस्य [6]

पुरुत्रा चं रश्मीननु द्यावांपृथिवी आ तंतान। आगत्यं वाज्यध्वंनः सर्वा मृधो वि धूनते। अग्निर स्थस्थं महति चक्षुंषा नि चिंकीषते। आक्रम्यं वाजिन्पृथिवीम्ग्निमिंच्छ रुचा त्वम्। भूम्यां वृत्वायं नो ब्रूहि यतः खनाम् तं वयम्। द्यौस्ते पृष्ठम्पृंथिवी स्थस्थंमात्मान्तिरक्षिर समुद्रस्ते योनिः। विख्याय चक्षुंषा त्वम्भि तिष्ठ [7] पृतन्यतः। उत्क्रांम महते सौभंगायास्मादास्थानांद्रविणोदा

वांजित्र। वय स्यांम सुमृतौ पृथिव्या अग्निं खंनिष्यन्तं उपस्थे अस्याः। उदंक्रमीद्रविणोदा वाज्यवीकः स लोक स् सुकृतम्पृथिव्याः। ततः खनेम सुप्रतीकमृग्नि सुवो रुहांणा अधि नाकं उत्तमे। अपो देवीरुपं सृज् मधुंमतीरयक्ष्मायं प्रजाभ्यः। तासा स्थानादु ज्ञिंहतामोष्धयः सुपिप्पलाः। जिधंमिं [8]

अग्निम्मनंसा घृतेनं प्रतिक्ष्यन्तम्भुवंनानि विश्वां।
पृथं तिरश्चा वयंसा बृहन्तं व्यचिष्ठमन्नर् रभ्सं
विदानम्। आ त्वां जिघर्मि वचंसा घृतेनारक्षसा
मनसा तञ्जंषस्व। मर्यश्नीः स्पृह्यद्वंणीं अग्निर्नाभिमृशे
तन्वा जर्ह्षंषाणः। परि वाजपितः क्विरग्निर्हव्या
न्यंक्रमीत्। दध्द्रत्नांनि दाशुषें। परि त्वाग्ने पुरं वयं विप्ररं
सहस्य धीमहि। धृषद्वंणं दिवेदिवे भेत्तारम्भङ्गरावंतः।
त्वमंग्ने द्यभिस्त्वमांशुशुक्षणिस्त्वमुद्धस्त्वमश्मंनस्परि। त्वं
वनेंभ्यस्त्वमोषंधीभ्यस्त्वं नृणां नृपते जायसे शुचिः॥ [9]

स्थ ई्रेषे शोचंस्व सुप्तविर्श्शतिश्व॥३॥

देवस्यं त्वा सवितुः प्रंस्वे ऽश्विनो ब्र्हिभ्याम् पूष्णो

हस्तांभ्याम्पृथिव्याः स्थस्थेऽग्निम्पुंरीष्यंमङ्गिर्स्व- त्खंनामि। ज्योतिष्मन्तं त्वाग्ने सुप्रतींक्मजंस्रेण भानुना दीद्यांनम्। शिवम्प्रजाभ्योऽहि र्रसन्त- म्पृथिव्याः स्थस्थेऽग्निं पुंरीष्यंमङ्गिर्स्वत्खंनामि। अपाम्पृष्ठमंसि सप्रथां उर्वग्निम्भेरिष्यदपंराविषष्ठम्। वर्धमानम्मह आ च पुष्कंरं दिवो मात्रया विर्णा प्रथस्व। शर्म च स्थः [10]

वर्म च स्थो अच्छिंद्रे बहुले उभे। व्यचंस्वती सं वंसाथाम्भतमिश्रम्पुंरीष्यम्। सं वंसाथा स्वविंदां समीची उरंसा त्मना। अग्निमन्तर्भरिष्यन्ती ज्योतिष्मन्तमजस्त्रमित्। पुरीष्योऽसि विश्वभंराः। अथंवां त्वा प्रथमो निरंमन्थदग्ने। त्वामंग्ने पुष्कंरादध्यथंवां निरंमन्थत। मूर्जो विश्वंस्य वाघतंः। तम् त्वा द्ध्यङ्कृषिः पुत्र ईधे [11]

अर्थर्वणः। वृत्रहणंम्पुरन्दरम्। तमुं त्वा पाथ्यो वृषा समीधे दस्युहन्तंमम्। धनंज्ञयः रणेरणे। सीदं होतः स्व उं लोके चिकित्वान्त्सादयां यज्ञः सुंकृतस्य योनौं। देवावीर्देवान् ह्विषां यजास्यग्नं बृहद्यजंमाने वयो धाः। नि होतां होतृषदंने विदानस्त्वेषो दीदिवाः अंसदत्सुदक्षः। अदब्धव्रतप्रमितविसिष्ठः सहस्रम्भरः शुचिजिह्वो अग्निः। स॰ सीदस्व महा॰ असि शोचस्व [12]

देववीतंमः। वि धूममंग्ने अरुषिम्मंयेध्य सृज प्रंशस्त दर्शतम्। जिनेष्वा हि जेन्यो अग्रे अहार् हितो हितेष्वंरुषो वनेषु। दमेदमे सप्त रत्ना दर्धानोऽग्निरहोता नि षंसादा यजीयान्॥ [13]

सुशुस्तिभिशिशवो भंव याहि षद्गिर्शशच॥४॥

सं ते वायुर्मात्रिश्वां दधातूत्तानायै हृदंयं यद्विलिष्टम्। देवानां यश्चरित प्राणथेन तस्मै च देवि वर्षडस्तु तुभ्यम्। सुजातो ज्योतिषा सह शर्म वर्रूथमासदः सुवंः। वासो अग्ने विश्वरूप् सं व्ययस्व विभावसो। उदं तिष्ठ स्वध्वरावां नो देव्या कृपा। दृशे च भासा बृह्ता संशुक्वनिराग्ने याहि सुशस्तिभिः। [14]

ऊर्ध्व ऊ षु णं ऊतये तिष्ठां देवो न संविता। ऊर्ध्वो वार्जस्य सनिता यदिश्विभिर्वाघद्विर्विह्वयांमहे। स जातो गर्भो असि रोदंस्योरग्ने चारुर्विभृत ओषंधीषु। चित्रः शिशुः परि तमा रस्यक्तः प्र मातृभ्यो अधि कनिक्रदद्गाः। स्थिरो भंव वीड्वंङ्ग आशुर्भव वाज्यंवंत्र। पृथुर्भव सुषद्स्त्वम्ग्रेः पुरीष्वाहंनः। शिवो भंव [15]

प्रजाभ्यो मानुंषीभ्यस्त्वमंङ्गिरः। मा द्यावांपृथिवी अभि शूंशुचो मान्तरिक्षम्मा वनस्पतीन्। प्रेतुं वाजी किनंक्षद्वानंदद्रासंभः पत्वां। भरंत्रग्निम्पुंरीष्यंम्मा पाद्यायुंषः पुरा। रासंभो वां किनंक्षदत्सुयुंक्तो वृषणा रथें। स वांमग्निम्पुंरीष्यंमाशुर्दूतो वंहादितः। वृषाग्निं वृषणम्भरंत्रपां गर्भः समुद्रियम्। अग्न आ यांहि [16]

वीतयं ऋत स्त्यम्। ओषंधयः प्रतिं गृह्णीताग्निमेत स् शिवमायन्तम्भ्यत्रं युष्मान्। व्यस्यन्विश्वा अमंतीररांतीर्निषीदंत्रो अपं दुर्मिति हेनत्। ओषंधयः प्रतिं मोदध्वमेन्म्पुष्पांवतीः सुपिप्पृलाः। अयं वो गर्भं ऋत्वियः प्रवः स्थस्थमासंदत्॥ [17]

मित्रः कंरोत्वन्तरिंख्यमसि प्र चुत्वारिं च॥५॥

वि पार्जसा पृथुना शोशुंचानो बाधंस्व द्विषो रक्षसो अमीवाः। सुशर्मणो बृह्तः शर्मणि स्यामुग्नेर्ह स्सुहवंस्य प्रणीतौ। आपो हि ष्ठा मयोभुवस्ता नं ऊर्जे दंधातन। मुहे रणांय चक्षंसे। यो वंः शिवतंमो रसस्तस्यं भाजयतेह नंः। उशतीरिव मातरंः। तस्मा अरं गमाम वो यस्य क्षयांय जिन्वंथ। आपों जनयंथा च नः। मित्रः [18]

स्युज्यं पृथिवीम्भूमिं च ज्योतिषा सह। सुजांतं जातवेदसम्भिं वैश्वान्रं विभुम्। अयुक्ष्मायं त्वा स॰ सृंजामि प्रजाभ्यः। विश्वं त्वा देवा वैश्वान्राः स॰ सृंजन्त्वानुष्टुभेन् छन्दंसाङ्गिर्स्वत्। रुद्राः सम्भृत्यं पृथिवीम्बृहज्योतिः समीधिरे। तेषाम्भानुरजंस्र इच्छुको देवेषुं रोचते। स॰सृष्टां वसुंभी रुद्रेधीरैंः कर्मण्याम्मृदम्। हस्ताभ्याम्मृद्वीं कृत्वा सिनीवाली करोतु [19]

ताम्। सिनीवाली सुंकपूर्वा सुंकुरीरा स्वौप्शा। सा तुभ्यंमदिते मह् ओखां दंधातु हस्तंयोः। उखां कंरोतु शक्त्यां बाहुभ्यामदितिर्धिया। माता पुत्रं यथोपस्थे साग्निम्बिभर्तु गर्भ आ। मखस्य शिरोऽसि यज्ञस्यं पुदे स्थः। वसंवस्त्वा कृण्वन्तु गायत्रेण् छन्दंसाङ्गिर्स्वत्पृंथिव्यंसि रुद्रास्त्वां कृण्वन्तु त्रैष्टुंभेन् छन्दंसाङ्गिर्स्वदन्तरिक्षमसि [20]

आदित्यास्त्वां कृण्वन्तु जागंतेन् छन्दंसाङ्गिर्स्वद्यौरंसि

विश्वं त्वा देवा वैश्वान्ताः कृण्वन्त्वानुंष्टुभेन् छन्दंसाङ्गिर्स्विद्दशोऽ ध्रुवासिं धारया मियं प्रजा॰ रायस्पोषं गौपत्य॰ सुवीर्य॰ सजातान् यजंमानायादित्ये रास्नास्यिदितस्ते बिलं गृह्णातु पाङ्केन् छन्दंसाङ्गिर्स्वत्। कृत्वाय सा महीमुखाम्मृन्मर्यों योनिम्ग्रयें। ताम्पुत्रेभ्यः सम्प्रायंच्छददितिः श्रूपयानिति॥ [21]

पत्नीरिमा रुद्रास्त्वाच्छॄंन्दुन्त्वेकान्नवि रशतिश्चं॥6॥

वसंवस्त्वा धूपयन्तु गायत्रेण छन्दंसाङ्गिर्स्वद्रुद्रास्त्वां धूपयन्तु त्रैष्टुंभेन् छन्दंसाङ्गिर्स्वदांदित्यास्त्वां धूपयन्तु जागंतेन् छन्दंसाङ्गिर्स्वद्विश्वें त्वा देवा वैश्वान्रा धूपयन्त्वानुंष्टुभेन् छन्दंसाङ्गिर्स्वदिन्द्रंस्त्वा धूपयत्वङ्गिर्स्वदिष्ण्ध्रिपयन्त्वानुंष्टुभेन् छन्दंसाङ्गिर्स्वदिन्द्रंस्त्वा धूपयत्वङ्गिर्स्वदिष्ण्ध्रिपयत्वङ्गिर्स्वद्वर्रुणस्त्वा धूपयत्वङ्गिर्स्वददितिस्त्वा देवी विश्वदेंव्यावती पृथिव्याः सधस्थेंऽङ्गिर्स्वत्खंनत्ववट देवानां त्वा पत्नीः [22]

देवीर्विश्वदैव्यावतीः पृथिव्याः स्धस्थैऽङ्गिर्स्वद्घेतत्खे धिषणास्त्वा देवीर्विश्वदैव्यावतीः पृथिव्याः स्धस्थै ऽङ्गिर्स्वद्भीन्धंतामुखे ग्नास्त्वां देवीर्विश्वदैव्यावतीः पृथिव्याः स्थस्थैंऽङ्गिर्स्वच्छ्रंपयन्तूखे वर्रूत्रयो जनंयस्त्वा देवीर्विश्वदेव्यावतीः पृथिव्याः स्थस्थैंऽङ्गिर्स्वत्पंचन्तूखे। मित्रैतामुखाम्पंचैषा मा भेदि। एातां ते परि ददाम्यभित्त्यै। अभीमाम् [23]

महिना दिवंग्मित्रो बंभूव सप्रथाः। उत श्रवंसा पृथिवीम्। मित्रस्यं चर्षणी्धृतः श्रवो देवस्यं सान्सिम्। द्युम्नं चित्रश्रंवस्तमम्। देवस्त्वां सिव्तोद्वंपतु सुपाणिः स्वंङ्गुरिः। सुबाहुरुत शक्त्याः। अपंद्यमाना पृथिव्याशा दिश आ पृण। उत्तिष्ठ बृह्ती भंवोध्वा तिष्ठ ध्रुवा त्वम्। वसंवस्त्वाच्छ्ंन्दन्तु गायत्रेण् छन्दंसाङ्गिर्स्वद्रुद्रास्त्वा च्छ्ंन्दन्तु त्रेष्टुंभेन् छन्दंसाङ्गिर्स्वदादित्यास्त्वाच्छ्ंन्दन्तु जागंतेन् छन्दंसाङ्गिर्स्वद्विश्वं त्वा देवा वैश्वान्रा आच्छ्ंन्दन्त्वानुष्टुभेन् छन्दंसाङ्गिर्स्वत्॥ [24]

ड्मे शिवो अग्नेऽति सौभंगाय चतुंस्नि १ शच॥ १॥

समास्त्वाग्न ऋतवों वर्धयन्तु संवत्स्रा ऋषंयो यानि सत्या। सं दिव्येनं दीदिहि रोचनेन् विश्वा आ भाहि प्रदिशेः पृथिव्याः। सं चेध्यस्वाग्ने प्र चं बोधयैन्मुचं तिष्ठ मह्ते सौर्भगाय। मा चं रिषदुपस्ता ते अग्ने ब्रह्माणंस्ते युशसंः सन्तु मान्ये। त्वामंग्ने वृणते ब्राह्मणा इमे शिवो अंग्ने [25]

संवरंणे भवा नः। सप्ब्रहा नो अभिमातिजिच्च स्वे गयें जागृह्यप्रंयुच्छन्न्। इहैवाग्ने अधि धारया रियम्मा त्वा नि क्रेन्पूर्वचितों निकारिणः। क्ष्रत्रमंग्ने सुयमंमस्तु तुभ्यंमुपस्ता वर्धतां ते अनिष्टृतः। क्ष्रत्रेणांग्ने स्वायुः स॰ रंभस्व मित्रेणांग्ने मित्रधेये यतस्व। सजातानाम्मध्यम्स्था एंधि राज्ञांमग्ने विह्व्यों दीदिहीह। अति [26]

निहो अति स्निधोऽत्यचित्तिमत्यरांतिमग्ने। विश्वा ह्यंग्ने दुरिता सहस्वाथास्मभ्य सहवीरा र रियं दाः। अनाधृष्यो जातवेदा अनिष्टतो विराडंग्ने क्षत्रभृद्दींदिहीह। विश्वा आशाः प्रमुश्चन्मानुंषीर्भियः शिवाभिर्द्य परि पाहि नो वृधे। बृहंस्पते सवितर्बोधयैन् सश्रीतं चित्संत्रा सर शिंशाधि। वृधयैनम्मह्ते सौभंगाय [27]

विश्वं एन्मन् मदन्तु देवाः। अमुत्रभूयादध् यद्यमस्य बृहंस्पते अभिशंस्तेरम्ंश्चः। प्रत्यौंहतामृश्विनां मृत्युमंस्माद्देवानांम भिषजा शचींभिः। उद्वयं तमंसस्परि पश्यंन्तो ज्योतिरुत्तरम्।

देवं देवत्रा सूर्यमगंन्म ज्योतिंरुत्तमम्॥ [28]

अुग्नेः स सर्रस्वती द्यार सुह विश्वअर्तुम्बिHरशश्च॥8॥

ऊर्ध्वा अंस्य स्मिधों भवन्त्यूर्ध्वा शुक्रा शोची रूप्यग्नेः। सुमत्तंमा सुप्रतींकस्य सूनोः। तनूनपादसुरो विश्ववेदा देवो देवेषुं देवः। पथ आनंक्ति मध्यां घृतेनं। मध्यां यज्ञं नक्षसे प्रीणानो नराश रसों अग्ने। सुकृद्देवः संविता विश्ववारः। अच्छायमेति शवंसा घृतेनेंडानो वहिनमंसा। अग्निः सुचों अध्वरेषुं प्रयत्सुं। स यक्षदस्य महिमानंमग्नेः सः [29]

र्ड्ड मन्द्रास् प्रयसंः। वसुश्चेतिष्ठो वसुधातमश्च। द्वारो देवीरन्वस्य विश्वे व्रता दंदन्ते अग्नेः। उरुव्यचेसो धाम्ना पत्यमानाः। ते अस्य योषणे दिव्ये न योनांवुषासानक्तां। इमं यज्ञमंवतामध्वरं नेः। दैव्यां होतारावूर्ध्वमध्वरं नोऽग्नेर्जिह्वाम्भि गृणीतम्। कृणुतं नः स्विष्टिम्। तिस्रो देवीर्बर्हिरेद संदन्त्वडा सरंस्वती [30]

भारती। मही गृंणाना। तन्नंस्तुरीपमद्भुंतम्पुरुक्षु त्वष्टां सुवीरम्। रायस्पोषं वि ष्यंतु नाभिमस्मे। वनंस्पतेऽवं सृजा ररांणस्त्मनां देवेषुं। अग्निरह्व्य शंमिता सूंदयाति। अग्ने स्वाहां कृणुहि जातवेद इन्द्रांय ह्व्यम्। विश्वं देवा ह्विरिदं जुंषन्ताम्। हिर्ण्यगर्भः समंवर्तताग्रं भूतस्यं जातः पितरेकं आसीत्। स दांधार पृथिवीं द्याम् [31]

उतेमां कस्मैं देवायं ह्विषां विधेम। यः प्राण्तो निमिष्तो मंहित्वैक इद्राजा जगतो बुभूवं। य ईशें अस्य द्विपदश्चतुंष्पदः कस्मैं देवायं ह्विषां विधेम। य आत्मदा बंलदा यस्य विश्वं उपासंते प्रशिषं यस्यं देवाः। यस्यं छायामृतं यस्यं मृत्युः कस्मैं देवायं ह्विषां विधेम। यस्येमे हिमवंन्तो महित्वा यस्यं समुद्र रसयां सह [32]

आहुः। यस्येमाः प्रदिशो यस्यं बाहू कस्मै देवायं ह्विषां विधेम। यं ऋन्दंसी अवंसा तस्तभाने अभ्यक्षेंताम्मनंसा रेजमाने। यत्राधि सूर उदिंतौ व्येति कस्मै देवायं ह्विषां विधेम। येन द्यौरुग्रा पृथिवी चं दृढे येन सुवंः स्तिभृतं येन नाकंः। यो अन्तरिक्षे रजसो विमानः कस्मै देवायं ह्विषां विधेम। आपों ह यन्मंहतीर्विश्वम् [33]

आयन्दक्षं दर्धाना जनयंन्तीरुग्निम्। ततो देवानां निरंवर्ततासुरेकः कस्मै देवायं हुविषां विधेम। यश्चिदापो मिहना पूर्यपंश्यद्दक्षं दर्धाना जनयंन्तीरुग्निम्। यो देवेष्विधं देव एक आसीत्कस्मै देवायं हिवषां विधेम॥ [34]

वीरयस्वा तपंन्वि श्यातिश्चं॥९॥

आकूंतिम्श्रिम्प्रयुज् इं स्वाहा मनों मेधाम्श्रिम्प्रयुज् इं स्वाहां विज्ञांतम्श्रिम्प्रयुज् इं स्वाहां वाचो विधृंतिम्श्रिम्प्रयुज् इं स्वाहां प्रजापंतये मनेवे स्वाहाग्नयें वैश्वान्राय स्वाहा विश्वें देवस्यं नेतुर्मर्तो वृणीत सख्यं विश्वें राय इंषुध्यसि द्युम्नं वृणीत पुष्यसे स्वाहा मा सु भित्था मा सु रिषो द॰हंस्व वीडयंस्व सु। अम्बं धृष्णु वीरयंस्व [35]

अग्निश्चेदं कंरिष्यथः। हश्हंस्व देवि पृथिवि स्वस्तयं आसुरी माया स्वधयां कृतासिं। जुष्टं देवानांमिदमंस्तु ह्व्यमिरंष्ट्रा त्वमुदिंहि यज्ञे अस्मिन्न्। मित्रैतामुखां तंपैषा मा भेदि। पृतान्ते पिरं ददाम्यभित्त्ये। द्वंन्नः सपिरांसुतिः प्रत्नो होता वरेण्यः। सहंसस्पुत्रो अद्भुतः। परंस्या अधि संवतोऽवंरा अभ्या [36]

त्र्। यत्राहमस्मि ता॰ अंव। प्रमस्याः परावतो रोहिदेश्व इहा गंहि। पुरीष्यः पुरुप्रियोऽग्ने त्वं तंरा मृधंः। सीद् त्वम्मातुरस्या उपस्थे विश्वांन्यग्ने वयुनांनि विद्वान्। मैनांमर्चिषा मा तपंसाभि शूंशुचोऽन्तरंस्या श्रुक्रज्योतिर्वि भांहि। अन्तरंग्ने रुचा त्वमुखायै सदेने स्वे। तस्यास्त्व हरंसा तपञ्जातंवेदः शिवो भंव। शिवो भूत्वा मह्यंमग्नेऽथो सीद शिवस्त्वम्। शिवाः कृत्वा दिशः सर्वाः स्वां योनिंमिहासंदः॥ [37]

नाभा वने येनं यामि ख्यामां रुक्गौंऽष्टात्रिरंशच॥10॥

यदंग्ने यानि कानि चा ते दारूणि द्ध्मसिं। तदंस्तु तुभ्यमिद्धृतं तज्ज्ञंषस्व यविष्ठ्य। यदत्त्यंपजिह्विका यद्धम्रो अतिसर्पति। सर्वं तदंस्तु ते घृतं तज्ज्ञंषस्व यविष्ठ्य। रात्रिं रात्रिमप्रयावम्भर्न्तोऽश्वांयेव तिष्ठते घासमस्मै। रायस्पोषंण सिम्षा मद्न्तोऽग्ने मा ते प्रतिवेशा रिषाम। नाभाँ [38]

पृथिव्याः संमिधानम्ग्निः रायस्पोषांय बृह्ते हंवामहे। इरम्मदम्बृहद्ंक्थं यजंत्रं जेतारम्ग्निम्पृंतनास् सास्हिम्। याः सेनां अभीत्वंरीराव्याधिनी्रगंणा उत। ये स्तेना ये च तस्कंरास्ताः स्ते अग्नेऽपिं दधाम्यास्यै। दश्ट्रौभ्याम्मिलसूञ्जम्यैस्तस्कराश उत। हनूँभ्याश्स्तेनान्भंगवस्ताश्स्त्वं खांद् सुखांदितान्। ये जनेषु मिलस्रेवः स्तेनासस्तस्करा वनै। ये [39]

कक्षेंष्वघायवस्ता १ स्ते दधामि जम्भयोः। यो अस्मभ्यंमरातीयाद्यश्चं नो द्वेषंते जनः। निन्दाद्यो अस्मान् दिप्सांच सर्वं तम्मस्मसा कुरु। स१शितं मे ब्रह्म स१शितं वीर्यं बलम्। स१शितं क्षत्रं जिष्णु यस्याहमस्मि पुरोहितः। उदेषाम्बाहू अतिरमुद्धर्च उदू बलम्। क्षिणोमि ब्रह्मंणामित्रानुन्नंयामि [40]

स्वार अहम्। दृशानो रुका उर्व्या व्यंद्यौदुर्मर्षमायुंः श्रिये रुचानः। अग्निर्मृतो अभवद्वयोभिर्यदेनं द्यौरजनयत्सुरेताः। विश्वां रूपाणि प्रति मुश्चते क्विः प्रासावीद्भद्रं द्विपदे चतुष्पदे। वि नाकंमख्यत्सिवृता वरेण्योऽनुं प्रयाणमुषसो वि राजिति। नक्तोषासा समनसा विरूपे धापयेते शिशुमेकर् समीची। द्यावा क्षामां रुकाः [41]

अन्तर्वि भांति देवा अग्निं धारयन्द्रविणोदाः। सुपूर्णोऽसि गुरुत्मांत्रिवृत्ते शिरों गायत्रं चक्षुः स्तोमं आत्मा सामं ते तुनूर्वामदेव्यम्बृंहद्रथन्तरे पृक्षौ यंज्ञायज्ञियम्पुच्छुं छन्दा रस्यङ्गानि धिष्णियाः शुफा यजूरेषि नाम। सुपुर्णोऽसि गुरुत्मान्दिवं गच्छु सुवंः पत॥ [42]

पूरुषत्वतां यज्ञतन्ते अन्यथ्सहंन्ते चनोहितोऽष्टौ चं॥11॥

अग्ने यं यज्ञमंध्वरं विश्वतः पिर्भूरिसं। स इद्देवेषुं गच्छति। सोम् यास्तं मयोभुवं ऊतयः सन्तिं दाशुषें। ताभिनीऽविता भंव। अग्निर्मूर्धा भुवः। त्वं नः सोम् या ते धामानि। तत्संवितुर्वरेणयम्भर्गा देवस्यं धीमिह। धियो यो नः प्रचोदयात्। अचित्ती यचंकृमा दैव्ये जने दीनैर्दक्षैः प्रभूती पूरुष्त्वतां। [43]

देवेषुं च सवित्मानुषेषु च त्वं नो अत्रं सुवतादनांगसः। चोद्यित्री सूनृतांनां चेतंन्ती सुमतीनाम्। यृज्ञं देधे सरंस्वती। पावीरवी कन्यां चित्रायुः सरंस्वती वीरपंत्री धियं धात्। ग्राभिरच्छिंद्र शरण स्जोषां दुराधर्षं गृणते शर्म य स्त्र। पूषा गा अन्वेतु नः पूषा रेक्षत्वर्वतः। पूषा वाज समेति नः। शुक्रं ते अन्यद्यंज्ञतं ते अन्यत् [44] विषुंरूपे अहंनी द्यौरिवासि। विश्वा हि माया अवंसि स्वधावो भुद्रा ते पूषित्रह रातिरेस्तु। तेंऽवर्धन्त स्वतंवसो महित्वना नाकं तस्थुरुरु चंकिरे सदंः। विष्णुर्यद्धावद्वृषंणम्मद्च्युतं वयो न सींदन्निधं ब्रहिषं प्रिये। प्र चित्रमुकं गृंणते तुराय मारुताय स्वतंवसे भरध्वम्। ये सहारंसि सहंसा सहन्ते [45]

रेजंते अग्ने पृथिवी मुखेभ्यंः। विश्वे देवा विश्वे देवाः। द्यावां नः पृथिवी इमः सि्प्रमुद्य दिविस्पृशम्ं। यज्ञं देवेषुं यच्छताम्। प्र पूर्वजे पितरा नव्यंसीभिर्गीर्भिः कृणुष्वः सदेने ऋतस्यं। आ नौ द्यावापृथिवी देव्यंन जनेन यातम्मिहं वां वरूथम्। अग्निः स्तोमेन बोधय समिधानो अमर्त्यम्। ह्व्या देवेषुं नो दधत्। स हंव्यवाडमंर्त्य उशिग्दूतश्चनोहितः। अग्निर्धिया समृण्वति। शं नो भवन्तु वाजेवाजे॥ [46]

विष्णोः क्रमौऽसि दिवस्पर्यत्रपुतेऽपंत समितृय्याँ जाता मा नों हिश्सीद्भृवाऽस्यादित्यङ्गर्भमिन्द्राँग्नी रोचनैकांदश॥11॥
विष्णोरस्मिन् हुव्येतिं त्वाऽहं धीतिभिरहोत्रां अष्टाचंत्वारिश्शत्॥48॥ विष्णोः क्रमौऽसि स त्वन्नौ अग्ने॥ हिर्रः ओम्॥
श्रीकृष्णार्पणमस्तु॥

[॥] हरिः ओम्॥॥ तैत्तिरीयसंहिता चतुर्थकाण्डे द्वितीयः प्रश्नः॥

॥द्वितीयः प्रश्नः॥

॥ तैत्तिरीयसंहितायां चतुर्थकाण्डे द्वितीयः प्रश्नः॥

दिवमनु वि ऋंमस्व निर्भक्तः स यन्द्विष्मो विष्णोर्धनेनाग्नेऽधुममुस्याः शुंचिषथ्योर्डश च॥1॥

विष्णोः क्रमों ऽस्यभिमातिहा गांयत्रं छन्द आ रोह पृथिवीमनु वि क्रंमस्व निर्भक्तः स यं द्विष्मो विष्णोः क्रमों ऽस्यभिशस्तिहा त्रेष्टुं छन्द आ रोहान्तरिक्षमनु वि क्रंमस्व निर्भक्तः स यं द्विष्मो विष्णोः क्रमों ऽ स्यरातीयतो हन्ता जागंतं छन्द आ रोह दिवमनु वि क्रंमस्व निर्भक्तः स यं द्विष्मो विष्णोः समस्व निर्भक्तः स यं द्विष्मो विष्णोः [1]

क्रमोऽसि शत्रूयतो ह्न्तानुंष्टुमुं छन्द आ रोह दिशोऽनु वि क्रमस्व निर्मक्तः स यं द्विष्मः। अक्रन्दद्ग्निः स्त्नयंत्रिव द्यौः क्षामा रेरिहद्वीरुधंः सम्अत्र। सद्यो जंज्ञानो वि हीमिद्धो अख्यदा रोदंसी भानुनां भात्यन्तः। अग्नैंऽभ्यावर्तित्रभि न आ वर्तस्वायुंषा वर्चसा सन्या मेधयां प्रजया धनेन। अग्नैं [2]

अङ्गिरः शतं ते सन्त्वावृतः सहस्रं त उपावृतः। तासाम्पोषस्य पोषेण पुनर्नो नृष्टमा कृषि पुनर्नो र्यिमा कृधि। पुनेरूजी नि वेर्तस्व पुनेरग्न इषायुषा। पुनेर्नः पाहि विश्वतः। सह रय्या नि वेर्तस्वाग्ने पिन्वंस्व धारया। विश्वप्रिया विश्वत्स्परि। उद्त्वमं वेरुण पाशंम्स्मदवाधमम् [3]

वि मेध्यमः श्रंथाय। अथां वयमांदित्य व्रते तवानांगसो अदितये स्याम। आ त्वांहार्षम्नतरंभूर्धुवस्तिष्ठा- विंचाचिलः। विशंस्त्वा सर्वा वाञ्छन्त्वस्मित्राष्ट्रमिधं श्रय। अग्रं बृहत्रुषसांमूर्ध्वो अंस्थान्निर्जिग्मवान्तमंसो ज्योतिषागांत्। अग्निर्भानुना रुशंता स्वङ्ग आ जातो विश्वा सद्मान्यप्राः। सीद त्वम्मातुर्स्याः [4]

उपस्थे विश्वांन्यग्ने वयुनांनि विद्वान्। मैनांमुर्चिषा मा तपंसाभि शूंशुचोऽन्तरंस्याः शुक्रज्योतिर्वि भांहि। अन्तरंग्ने रुचा त्वमुखाये सदंने स्वे। तस्यास्त्वः हरंसा तपञ्जातंवेदः शिवो भंव। शिवो भूत्वा मह्यंमुग्नेऽथो सीद शिवस्त्वम्। शिवाः कृत्वा दिशः सर्वाः स्वं योनिमिहासंदः। ह्रसः शुंचिषद्वसुंरन्तरिक्ष्मद्धोतां वेदिषदितिथिर्दुरोण्सत्। नृषद्वंरसदंत्सद्धोमसद्जा गोजा ऋत्वजा अंद्रिजा ऋतम्बृहत्॥ [5] तृतीयें त्वा गर्भ आ यंविष्ठा यच्चत्वारिं च॥2॥

दिवस्परि प्रथमं जंज्ञे अग्निरस्मिद्धितीयम्परि जातवेदाः। तृतीयमप्स नृमणा अजंस्रमिन्धांन एनं जरते स्वाधीः। विद्या ते अग्ने त्रेधा त्रयाणि विद्या ते सद्य विभृतम्पुरुत्रा। विद्या ते नामं पर्मं गुहा यद्विद्या तमुत्सं यतं आज्गन्थं। समुद्रे त्वां नृमणां अप्स्वंन्तर्नृचक्षां ईधे दिवो अंग्न ऊधन्नं। तृतीये त्वा [6]

रजंसि तस्थिवा १ संमृतस्य योनौं महिषा अहिन्वज्ञ्। अर्क्नन्दद्गिः स्तनयंत्रिव द्यौः क्षामा रेरिहद्वीरुधः समुञ्जज्ञ् । सद्यो जंज्ञानो वि हीमिद्धो अख्यदा रोदंसी भानुनां भात्यन्तः। उशिक्पांवको अंरतिः सुमेधा मर्तेष्वग्निर्मृतो निर्धाय। इयंर्ति धूममंरुषम्भरिभृदुच्छुकेणं शोचिषा द्यामिनंक्षत्। विश्वंस्य केतुर्भृवंनस्य गर्भ आ [7]

रोदंसी अपृणाञ्जायंमानः। वीडुं चिदद्रिंमभिनत्परायञ्जना यद्ग्रिमयंजन्त पश्चं। श्रीणामुंदारो धुरुणों रयीणाम्मंनीषाणाम्प्राप् सोमंगोपाः। वसोः सूनुः सहसो अप्सु राजा वि भात्यग्रं उषसांमिधानः। यस्ते अद्य कृणवंद्भद्रशोचेऽपूपं देव घृतवंन्तमग्ने। प्र तं नंय प्रत्रां वस्यो अच्छाभि द्युम्नं देवभंक्तं यविष्ठ। आ [8]

तम्भंज सौश्रवसेष्वंग्न उक्थउंक्थ् आ भंज शस्यमांने। प्रियः सूर्यं प्रियो अग्ना भंवात्युज्ञातेनं भिनद्दुज्जनित्वैः। त्वामंग्ने यजंमाना अनु द्यून् विश्वा वसूंनि दिधरे वार्याणि। त्वयां सह द्रविणिमच्छमाना व्रजं गोमंन्तमुशिजो वि वंव्रः। दृशानो रुका उर्व्या व्यंद्यौदुर्मर्षमायुंः श्रिये रुंचानः। अग्निर्मृतों अभवद्वयोंभिर्यदेनं द्यौरजंनयत्सुरेताः॥ [9]

आ तवोर्जाऽनु षोर्डश च॥3

अन्नप्तेऽन्नंस्य नो देह्यनमीवस्यं शुष्मिणंः। प्रप्रंदातारं तारिष ऊर्जं नो धेहि द्विपदे चतुंष्पदे। उदं त्वा विश्वं देवा अग्ने भरंन्तु चित्तिंभिः। स नो भव शिवतंमः सुप्रतींको विभावंसुः। प्रेदंग्ने ज्योतिंष्मान् याहि शिविभिर्त्विभिस्त्वम्। बृहद्भिर्मानुभिर्मास्नमा हि सीस्तुनुवा प्रजाः। स्मिधाग्निं द्वस्यत घृतैर्बोधयुतातिंथिम्। आ [10]

अस्मिन् ह्व्या जुंहोतन। प्रप्रायम् प्रिर्भर्तस्यं शृण्वे वि

यत्सूर्यो न रोचंते बृहद्भाः। अभि यः पूरुम् पृतंनासु तस्थौ दीदाय दैव्यो अतिथिः शिवो नंः। आपो देवीः प्रति गृह्णीत् भस्मैतत्स्योने कृणुष्व १ सुरुभावं लोके। तस्मै नमन्तां जनयः सुपर्वीम्मितेवं पुत्रम्बिंभृता स्वेनम्। अप्स्वंग्ने सिधृष्टवं [11]

सौषंधीरनं रुध्यसे। गर्भे सञ्जायसे पुनंः। गर्भो अस्योषंधीनां गर्भो वनस्पतीनाम्। गर्भो विश्वंस्य भूतस्याग्ने गर्भो अपामंसि। प्रसद्य भर्मना योनिमपश्चं पृथिवीमंग्ने। स्रस्यज्यं मातृभिस्त्वं ज्योतिष्मान्पुन्रासंदः। पुनंरासद्य सदनम्पश्चं पृथिवीमंग्ने। शेषं मातुर्यथोपस्थेऽन्तर्स्याः शिवतंमः। पुनंरूर्जा [12]

नि वंतस्व पुनंरग्न इषायुंषा। पुनंनः पाहि विश्वतः। सह रय्या नि वंत्स्वाग्ने पिन्वंस्व धारंया। विश्वपिन्नंया विश्वतस्पिरं। पुनंस्त्वादित्या रुद्रा वसंवः सिनंन्धताम्पुनंर्ब्रह्माणों वसुनीथ युज्ञैः। घृतेन त्वं तनुवों वर्धयस्व सत्याः संन्तु यजंमानस्य कामाः। बोधां नो अस्य वर्चसो यविष्ठ म॰हिष्ठस्य प्रभृंतस्य स्वधावः। पीयंति त्वो अनुं त्वो गृणाति वन्दारुंस्ते तनुवंं वन्दे अग्ने। स बोधि

सूरिर्म्घवां वसुदावा वसुपितिः। युयोध्यंस्मद्वेषा १सि॥ [13]

अस्त्वोषंधीषु जानन्नृष्टाचंत्वारि १शच॥४॥

अपेत वीत वि चं सर्पतातो येऽत्र स्थ पुंराणा ये च नूतंनाः। अदांदिदं यमोऽवसानंम्पृथिव्या अऋतिमम् पितरो लोकमंस्मै। अग्नेर्भस्मांस्यग्नेः पुरीषमसि संज्ञानंमसि काम्धरंणम्मियं ते काम्धरंणम्भूयात्। सं या वंः प्रियास्तुनुवः सम्प्रिया हृंदयानि वः। आत्मा वो अस्तु [14]

सिम्नियः सिम्नियास्तनुवो मर्म। अय सो अग्निर्यस्मिन्त्सोम् सुतं द्र्धे जठरं वावशानः। सहस्त्रियं वाजमत्यं न सिति सस्वान्त्सन्त्स्त्तंयसे जातवेदः। अग्ने दिवो अर्णमच्छां जिगास्यच्छां देवा र ऊचिषे धिष्णिया ये। याः प्रस्तांद्रोचने सूर्यस्य याश्चावस्तांदुपतिष्ठंन्त आपंः। अग्ने यत्ते दिवि वर्चः पृथिव्यां यदोषंधीषु [15]

अप्सु वां यजत्र। येनान्तरिक्षमुर्वात्ततन्थं त्वेषः स भानुर्रण्वो नृचक्षाः। पुरीष्यांसो अग्नयः प्रावणिभिः सजोषंसः। जुषन्ताः ह्व्यमाहुंतमनमीवा इषो महीः। इडांमग्ने पुरुदःसः स्विनं गोः शंश्वत्तमः हवंमानाय साध। स्यान्नः सुनुस्तनंयो विजावाग्ने सा ते सुमृतिर्भूत्वस्मे। अयं ते योनिर्ऋत्वियो यतो जातो अरोचथाः। तं जानन्न [16]

अ्ग्र आ रोहाथां नो वर्धया र्यिम्। चिदंसि तयां देवतंयाऽ देवतंयाङ्गर्स्वद्भुवा सींद परिचिदंसि तयां देवतंयाऽ ङ्गिर्स्वद्भुवा सींद लोकम्पृण छिद्रम्पृणाथों सीद शिवा त्वम्। इन्द्राग्नी त्वा बृह्स्पतिरस्मिन् योनांवसीषदत्र्। ता अंस्य सूदंदोहसः सोम श्रीणन्ति पृश्नंयः। जन्मन्देवानां विशंस्त्रिष्वा रोचने दिवः॥ [17]

समोकसौ विश्वरूपे विदुर्निर्ऋतिर्भि चष्ट इह मित्राय द्वाविरशितश्च॥5॥

समित्र सं कंत्पेथा समित्रंयो रोचिष्णू सुंमनस्यमांनी। इष्मूर्जम्भि संवसांनौ सं वाम्मना से सं व्रता समुं चित्तान्याकंरम्। अग्ने पुरीष्याधिपा भंवा त्वं नंः। इष्मूर्जं यजमानाय धेहि। पुरीष्यंस्त्वमंग्ने रियमान्पृष्टिमा असि। शिवाः कृत्वा दिशः सर्वाः स्वां योनिमिहासंदः। भवंतं नः समनसौ समोकसौ [18]

अरेपसौँ। मा युज्ञ हि रेसिष्टम्मा युज्ञपंतिं जातवेदसौ शिवौ भवतम्द्य नंः। मातेवं पुत्रम्पृंथिवी पुरीष्यमग्निः स्वे योनांवभारुखा। तां विश्वैर्देवैर्ऋतुभिः संविदानः प्रजापंतिर्विश्वकंर्मा वि मुंश्रतु। यदस्य पारे रजंसः शुक्रं ज्योतिरजायत। तन्नः पर्षदित द्विषोऽग्ने वैश्वानर् स्वाहाँ। नमः सु ते निर्ऋते विश्वरूपे [19]

अयस्मयं वि चृंता बन्धमेतम्। यमेन् त्वं यम्यां संविदानोत्तमं नाकमिधं रोहयेमम्। यत्तं देवी निर्ऋतिरा बबन्ध दामं ग्रीवास्वंविचर्त्यम्। इदं ते तिद्व ष्याम्यायुंषो न मध्यादथां जीवः पितुमंद्धि प्रमुंक्तः। यस्यांस्ते अस्याः ऋर आसञ्ज्दोम्येषाम्बन्धानांमवसर्जनाय। भूमिरितिं त्वा जनां विदुर्निर्ऋतिः [20]

इति त्वाहम्परि वेद विश्वतः। असुन्वन्तमयंजमानिमच्छ स्तेनस्येत्यां तस्करस्यान्वेषि। अन्यमस्मिदिच्छु सा ते इत्या नमों देवि निर्ऋते तुभ्यंमस्तु। देवीमहं निर्ऋतिं वन्दंमानः पितेवं पुत्रं दंसये वचोभिः। विश्वंस्य या जायंमानस्य वेद् शिरंःशिरः प्रतिं सूरी वि चंष्टे। निवेशंनः संगमनो वसूनां विश्वां रूपाभि चंष्टे [21]

शचींभिः। देव इंव सविता सत्यधर्मेन्द्रो न तंस्थौ सम्रे

पंथीनाम्। सं वंरत्रा दंधातन् निराहावान्कृणोतन। सिश्चामहा अवटमुद्रिणं वयं विश्वाहादंस्तमिक्षंतम्। निष्कृंताहावमवट १ सुंवर्त्र १ सुंवेचनम्। उद्रिण १ सिश्चे अिक्षंतम्। सीरां युअन्ति क्वयों युगा वि तंन्वते पृथंक्। धीरां देवेषुं सुम्रया। युनक्त सीरा वि युगा तंनोत कृते योनों वपतेह [22]

बीजम्। गिरा च श्रुष्टिः सभरा असंत्रो नेदीय इत्सृण्यां पक्रमायंत्। लाङ्गंलम्पवीरवर सुशेवर सुमृतित्संरु। उदित्कृषित् गामविम्प्रफुर्व्यं च पीवरीम्। प्रस्थावंद्रथ्वाहंनम्। शुनं नः फाला वि तुंदन्तु भूमिर शुनं कीनाशां अभियन्तु वाहान्। शुनम्पर्जन्यो मधुना पयोभिः शुनांसीरा शुनम्स्मासुं धत्तम्। कामं कामदुघे धुक्ष्व मित्राय वरुणाय च। इन्द्रांयाग्रये पूष्ण ओषंधीभ्यः प्रजाभ्यः। घृतेन सीता मधुना समंक्ता विश्वैदिवरनुंमता मुरुद्धिः। ऊर्जस्वती पयंसा पिन्वंमानास्मान्त्सीते पर्यसाभ्यावंवृत्स्व॥ [23]

रपंः पतित्रणीयां अश्हंसो याः खर्नामि वोऽष्टादंश च॥६॥

या जाता ओषंधयो देवेभ्यंस्त्रियुगम्पुरा। मन्दांमि बुभूणांमह १ शृतं धामांनि सप्त चं। शृतं वो अम्ब धामांनि सृहस्रंमुत वो रुहं। अथां शतऋत्वो यूयिम्मम्मे अग्दं कृत। पुष्पांवतीः प्रसूवंतीः फुलिनीरफुला उत। अश्वां इव सजित्वंरीवीरुधंः पारियष्णवंः। ओषधीरितिं मातर्स्तद्वो देवीरुपं ब्रुवे। रपार्श्स विघ्नतीरित् रपंः [24]

चातयंमानाः। अश्वत्थे वो निषदंनम्पूर्णे वो वस्तिः कृता। गोभाज इत्किलांसथ यत्सनवंथ पूरुषम्। यद्हं वाजयंत्रिमा ओषंधीर्हस्तं आद्धे। आत्मा यक्ष्मंस्य नश्यति पुरा जीवगृभो यथा। यदोषंधयः संगच्छंन्ते राजांनः समिताविव। विप्रः स उंच्यते भिषग्रंक्षोहामीवचातंनः। निष्कृंतिर्नामं वो माताथां यूयः स्थ संकृंतीः। स्राः पंत्तित्रणीः [25]

स्थन यदामयंति निष्कृत। अन्या वो अन्यामंवत्वन्यान्यस्या उपांवत। ताः सर्वा ओषंधयः संविदाना इदम्मे प्रावंता वर्चः। उच्छुष्मा ओषंधीनां गावों गोष्ठादिवेरते। धनर् सिनष्यन्तीनामात्मानं तवं पूरुष। अति विश्वाः परिष्ठाः स्तेन इंव व्रजमंत्रमुः। ओषंधयः प्राचंच्यवुर्यत् किं चं तनुवार् रपः। याः [26]

त् आतस्थुरात्मानं या आविविषुः पर्रःपरुः। तास्ते यक्ष्मं

वि बांधन्तामुग्रो मध्यम्शीरिव। साकं येक्ष्म प्र पंत श्येनेनं किकिदीविनां। साकं वातंस्य प्राज्यां साकं नंश्य निहाकंया। अश्वावती सोमवतीमूर्जयंन्ती- मुदोजसम्। आ वित्सि सर्वा ओषंधीर्स्मा अरिष्टतांतये। याः फुलिनीर्या अंफुला अपुष्पा याश्चं पुष्पिणीः। बृह्स्पतिंप्रसूतास्ता नो मुश्चन्त्व रहंसः। याः [27]

ओषंधयः सोमंराज्ञीः प्रविष्टाः पृथिवीमन्। तासां त्वमंस्युत्तमा प्र णों जीवातंवे सुव। अवपतंन्तीरवदन्दिव ओषंधयः परि। यं जीवमृश्रवांमहै न स रिष्याति पूर्रुषः। याश्चेदम्पशृण्वन्ति याश्चं दूरम्परांगताः। इह संगत्य ताः सर्वा अस्मै सं देत्त भेषजम्। मा वो रिषत्खनिता यस्मै चाहं खनांमि वः। द्विपचतुंष्पदस्माक् सर्वमस्त्वनांतुरम्। ओषंधयः सं वंदन्ते सोमेन सह राज्ञां। यस्मै करोतिं ब्राह्मणस्त र राजन्यारयामसि॥ [28]

आ मन्दंस्व सानसिमेकान्नचंत्वारिश्शचं॥7॥

मा नों हिश्सीञ्जनिता यः पृथिव्या यो वा दिवर्श सत्यर्थर्मा जुजाने। यश्चापश्चन्द्रा बृंह्तीर्जुजान कस्मैं देवायं ह्विषां विधेम। अभ्यावंतस्व पृथिवि यज्ञेन पर्यसा सह। वृपां तें अग्निरिष्वितोऽवं सर्पतु। अग्ने यत्तें शुक्रं यच्नद्रं यत्पूतं यद्यज्ञियम्। तद्देवेभ्यों भरामिस। इष्मूर्जमहिम्त आ [29]

द्द ऋतस्य धाम्ने अमृतंस्य योनैंः। आ नो गोषुं विश्वत्वौषंधीषु जहांमि सेदिमनिंराममींवाम्। अभ्रे तव श्रवो वयो मिहं भ्राजन्त्यर्चयो विभावसो। बृहंद्भानो शवंसा वाजंमुक्थ्यं दधांसि दाशुषं कवे। इर्ज्यन्नंभ्रे प्रथयस्व जन्तुभिर्स्मे रायो अमर्त्य। स दंर्श्वतस्य वपुंषो वि राजसि पृणिक्षं सानसि॰ र्यिम्। ऊर्जो नपाञ्चातंवेदः सुश्स्तिभिर्मन्दंस्व [30]

धीतिभिर्हितः। त्वे इषः सं दंधुभूरिरेतसश्चित्रोतंयो वामजाताः। पावकवंर्चाः शुक्रवंर्चा अनूनवर्चा उदियर्षि भानुनां। पुत्रः पितरां विचर्त्नुपांवस्युभे पृंणिक्षि रोदंसी। ऋतावांनम्महिषं विश्वचंर्षणिम्ग्निः सुम्नायं दिधरे पुरो जनाः। श्रुत्कर्णः सप्रथंस्तमन्त्वा गिरा दैव्यम्मानुषा युगा। निष्कर्तारंमध्वरस्य प्रचेतसं क्षयंन्तः राधंसे महे। रातिम्भृगूंणामुशिजं क्विकंतुम्पूणिक्षं सान्सिम् [31]

र्यिम्। चितः स्थ परिचितं ऊर्ध्वचितः श्रयध्वं तयां देवतंयाङ्गिर्स्वद् ध्रुवाः सीदत। आ प्यायस्व समेतु ते विश्वतः सोम् वृष्णियम्। भवा वार्जस्य संग्थे। सं ते पया रेसि सम् यन्तु वाजाः सं वृष्णियान्यभिमातिषाहः। आप्यायमानो अमृतांय सोम दिवि श्रवा रेस्युत्तमानि धिष्व॥ [32]

मृहोऽनुं यातुधानांनामेकांदश च॥८॥

अभ्यंस्थाद्विश्वाः पृतंना अरांतीस्तद्ग्निरांह् तद् सोमं आह। बृह्स्पतिः सिवता तन्मं आह पुषा मोधात्सुकृतस्यं लोके। यदक्रन्दः प्रथमं जायंमान उद्यन्त्संमुद्रादुत वा पुरीषात्। श्येनस्यं पक्षा हीरिणस्यं बाहू उपंस्तुतं जिनम् तत्ते अर्वत्र। अपाम्पृष्ठमंसि योनिर्ग्नेः संमुद्रम्भितः पिन्वंमानम्। वर्धमानम्महः [33]

आ च पुष्कंरं दिवो मात्रंया वृरिणा प्रंथस्व। ब्रह्मं जज्ञानम्प्रंथमम्पुरस्ताद्वि सीमृतः सुरुचो वेन आंवः। स बुध्नियां उपमा अंस्य विष्ठाः सृतश्च योनिमसंतश्च विवंः। हिरण्यगर्भः समंवर्तताग्रं भूतस्यं जातः पितरेकं आसीत्। स दांधार पृथिवीं द्यामुतेमां कस्मैं देवायं ह्विषां विधेम। द्रप्सश्चंस्कन्द पृथिवीमन् [34]

द्यामिमं च योनिमनु यश्च पूर्वः। तृतीयं योनिमनुं संचर्नतं द्रप्सं जुंहोम्यनुं सप्त होत्राः। नमों अस्तु सूर्पभ्यो ये के चं पृथिवीमनुं। ये अन्तरिक्षे ये दिवि तेभ्यः सूर्पभ्यो नमः। येऽदो रोचने दिवो ये वा सूर्यस्य रिष्मिषुं। येषांमुप्सु सदेः कृतं तेभ्यः सूर्पभ्यो नमः। या इषवो यातुधानांनां ये वा वनस्पती रूप्तं। ये वांवटेषु शेरते तेभ्यः सूर्पभ्यो नमः॥ [35]

प्रतिष्ठायैं सहस्रंवीर्या पर्मं विराद्थ्सप्त तीरें चुत्वारिं च॥९॥

ध्रुवासि ध्रुणास्तृता विश्वकर्मणा सुकृता। मा त्वां समुद्र उद्वंधीन्मा सुंपूर्णोऽव्यंथमाना पृथिवीं दर्ह। प्रजापंतिस्त्वा सादयतु पृथिव्याः पृष्ठे व्यचंस्वतीम्प्रथंस्वतीम्प्रथोऽसि पृथिव्यंसि भूरंसि भूमिर्स्यदितिरिस विश्वधाया विश्वंस्य भुवंनस्य धूत्री पृथिवीं यंच्छ पृथिवीं दर्ह पृथिवीम्मा हिर्सीविश्वंस्म प्राणायांपानायं व्यानायोदानायं प्रतिष्ठायैं [36] चरित्रांयाग्निस्त्वाभि पांतु मह्या स्वस्त्या छुर्दिषा शंतंमेन् तयां देवतंयाङ्गिर्स्वद्भुवा सींद। काण्डांत्काण्डात् प्ररोहंन्ती पर्रुषःपरुषः परिं। एवा नों दूर्वे प्र तंनु सहस्रेण शृतेनं च। या शृतेनं प्रतनोषिं सहस्रेण विरोहंसि। तस्यांस्ते देवीष्टके विधेमं ह्विषां व्यम्। अषांढासि सहंमाना सहस्वारातीः सहंस्वारातीयतः सहंस्व पृतंनाः सहंस्व पृतन्यतः। सहस्रंवीर्या [37]

असि सा मां जिन्व। मधु वातां ऋतायते मधुं क्षरिन्ति सिन्धंवः। माध्वींनः स्न्त्वोषंधीः। मधु नक्तंमृतोषिस् मधुंमृत्पार्थिव् रज्ञःं। मधु द्यौरंस्तु नः पिता। मधुंमान्नो वन्स्पित्मधुंमा अस्तु सूर्यः। माध्वीर्गावो भवन्तु नः। मही द्यौः पृथिवी चं न इमं यज्ञिम्मिक्षताम्। पिपृतां नो भरीमिभः। तिद्वष्णौः पर्मम् [38]

पुद सदां पश्यन्ति सूरयंः। दिवीव चक्षुरातंतम्। ध्रुवासिं पृथिवि सहंस्व पृतन्यतः। स्यूता देवेभिर्मृतेनागाः। यास्ते अग्ने सूर्ये रुचं उद्यतो दिवंमात्नवन्तिं रृश्मिभिः। ताभिः सर्वाभी रुचे जनांय नस्कृधि। या वो देवाः सूर्ये रुचो

गोष्वश्वेषु या रुचंः। इन्द्रांग्री ताभिः सर्वाभी रुचं नो धत्त बृहस्पते। विराट् [39]

ज्योतिरधारयत्समाङ्गोतिरधारयत्स्वराङ्गोतिरधारयत्। अग्ने युक्ष्वा हि ये तवाश्वांसो देव साधवंः। अरं वहंन्त्याशवंः। युक्ष्वा हि देवहूर्तमा अश्वारं अश्वारं अग्ने रथीरिव। नि होतां पूर्व्यः संदः। द्रप्सश्चंस्कन्द पृथिवीमनु द्यामिमं च योनिमनु यश्च पूर्वः। तृतीयं योनिमनुं संचरंन्तं द्रप्सं जुहोम्यनुं सप्त [40]

होत्राः। अभूदिदं विश्वंस्य भुवंनस्य वाजिनमुग्नेवैश्वान्रस्यं च। अग्निज्यीतिषा ज्योतिष्मात्रुक्यो वर्चस्या वर्चस्वान्। ऋचे त्वां रुचे त्वा समित्स्रंवन्ति स्रितो न धेनाः। अन्तर्हृदा मनसा पूयमानाः। घृतस्य धारां अभि चांकशीमि। हिर्ण्ययो वेत्सो मध्यं आसाम्। तस्मिन्त्सुपूर्णो मंधुकृत्कुंलायी भजंन्नास्ते मधुं देवताभ्यः। तस्यांसते हरंयः सप्त तीरे स्वधां दहांना अमृतंस्य धाराम्॥ [41]

अग्रे मा हि रेसी्रग्रे मोष्ट्रमारुण्यमनुं शर्भ नवं च॥10॥ आदित्यिममन्द्विपादम्मुयुवाँतस्यार्थिम्ममेकंशफङ्गौरमजंम्रङ्गव्यवँकैन्त्रिमविमिः

आदित्यं गर्भम्पयंसा सम्अन्त्सहस्रंस्य प्रतिमां विश्वरूपम्। परि वृिक्षु हरसा माभि मृक्षः श्तायुंषं कृणुहि चीयमानः। इमम्मा हिर्सीर्द्धिपादंम्पशूनाः सहस्राक्ष्म मेध् आ चीयमानः। मयुमारण्यमनुं ते दिशामि तेनं चिन्वानस्तनुवो नि षीद। वातंस्य ध्राजिं वरुणस्य नाभिमश्वं जज्ञानः संरिरस्य मध्यै। शिशुं नदीनाः हरिमद्रिंबुद्धमग्रे मा हिर्सीः [42]

प्रमे व्योमत्र। इमम्मा हि सीरिकंशफम्पशूनां केनिकृदं वाजिनं वाजिनेषु। गौरमार्ण्यमन् ते दिशामि तेनं चिन्वानस्तन्वो नि षीद। अर्जस्रमिन्दुंमरुषम्भुर्ण्युमृग्निमीडे पूर्वचित्तौ नमोभिः। स पर्वभिर्ऋतुशः कल्पंमानो गाम्मा हि सीरिदितिं विराजम्। इमस समुद्रस शृतधारमुत्सं व्यच्यमानम्भुवनस्य मध्यै। घृतं दुहानामिदितिं जनायाग्रे मा [43]

हिर्सीः प्रमे व्योमत्र्। गुव्यमार्ण्यमन् ते दिशामि तेनं चिन्वानस्तुन्वो नि षीद। वर्र्नत्रिं त्वष्टुर्वरुणस्य नाभिमविं जज्ञानार रजसः परस्मात्। मृहीर सांहुस्रीमस्ररस्य मायामग्ने मा हिर्सीः पर्मे व्योमन्न्। इमामूणीयुं वर्रणस्य मायां त्वचम्पशूनां द्विपदां चतुंष्पदाम्। त्वष्टंः प्रजानाम्प्रथमं जनित्रमग्ने मा हिर्सीः पर्मे व्योमन्न्। उष्ट्रंमार्ण्यमनुं [44]

ते दिशामि तेनं चिन्वानस्तनुवो नि षींद। यो अग्निर्म्नेस्तप्सोऽधिं जातः शोचौत्पृथिव्या उत वां दिवस्परिं। येनं प्रजा विश्वकर्मा व्यानद्गमंग्ने हेडः परिं ते वृणक्त। अजा ह्यंग्नेरजंनिष्ट गर्भात्सा वा अपश्यज्ञनितारमग्रैं। तया रोहंमायन्नुप मेध्यांसस्तयां देवा देवतामग्रं आयन्न। शर्भमार्ण्यमनुं ते दिशामि तेनं चिन्वानस्तनुवो नि षींद॥ [45]

हि वृता म एकांदश च॥11॥

इन्द्रांग्री रोचना दिवः पिर् वाजेषु भूषथः। तद्वां चेति प्र वीर्यम्। श्रथंद्वृत्रमुत संनोति वाजिमन्द्रा यो अग्नी सहुंरी सपूर्यात्। इर्ज्यन्तां वस्व्यंस्य भूरेः सहंस्तमा सहंसा वाज्यन्तां। प्र चंर्षणिभ्यंः पृतना हवेषु प्र पृंथिव्या रिरिचाथे दिवश्चं। प्र सिन्धुंभ्यः प्र गिरिभ्यों मिह्त्वा प्रेन्द्रांग्नी विश्वा भुवनात्यन्या। मरुतो यस्य हि [46]

क्षयं पाथा दिवो विमहसः। स सुंगोपातंमो जनः। युज्ञैर्वा यज्ञवाहसो विप्रस्य वा मतीनाम्। मरुंतः शृणुता हवम्ं। श्रियसे कम्भानुभिः सम्मिमिक्षिरे ते रिश्मिभिस्त ऋकंभिः सुखादयः। ते वाशीमन्त इष्मिणो अभीरवो विद्रे प्रियस्य मारुंतस्य धाम्नः। अवं ते हेड उद्तमम्। कयां निश्चित्र आ भुंवदूती सदावृधः सखाँ। कया शिचेष्ठया वृता। [47]

को अद्य युंङ्के धुरि गा ऋतस्य शिमीवतो भामिनों दुर्हणायून्। आसन्निषून् हृत्स्वसों मयोभून् य एंषाम् भृत्यामृणधत्स जीवात्। अग्ने नया देवाना शं नों भवन्तु वाजेवाजे। अप्स्वंग्ने सिधष्टव सौषंधीरनुं रुध्यसे। गर्भे सञ्जायसे पुनः। वृषां सोम द्युमा असि वृषां देव वृषंव्रतः। वृषा धर्माण दिधषे। इमम्में वरुण तत्त्वां यामि त्वं नों अग्ने स त्वं नों अग्ने॥ [48]

अपां त्वेमंत्रयं पुरो भुवः प्राचौं ध्रुवख्यिंति्रस्यिविरिन्द्रौंग्नी मा छन्दं आशुस्त्रिवृदग्नेर्भागौंऽस्येकंयेयमेव सा याग्नें जातानृत्निर्वृत्राणि त्रयोदश॥13॥ अपां त्वेन्द्रौंग्नी ह्यमेव देवतांता पद्गिरंशत्॥36॥ अपां त्वेमंन् हृविषा वर्धनेन॥ हिर्रः ओम्॥ श्रीकृष्णार्पणमस्तु॥

[॥] हरिः ओम्॥॥ तैत्तिरीयसंहिता चतुर्थकाण्डे तृतीयः प्रश्नः॥

॥तृतीयः प्रश्नः॥

॥ तैत्तिरीयसंहितायां चतुर्थकाण्डे तृतीयः प्रश्नः॥

योनौ पश्चंदश च॥1॥

अपां त्वेमंन्थ्सादयाम्यपां त्वोद्मंन्थ्सादयाम्यपां त्वा असमंन्थ्सादयाम्यपां त्वा ज्योतिषि सादयाम्यपां त्वायने सादयाम्यपीवे सदेने सीद समुद्रे सदेने सीद सिठ्ठि सदेने सीदापां ख्ययें सीदापां सिधिष सीदापां त्वा सदेने सादयाम्यपां त्वा स्थर्ये सादयाम्यपां त्वा प्रिषेषे सादयाम्यपां त्वा प्रायीपे सादयाम्यपां त्वा पार्थिसे सादयाम्यपां त्वा योनौं सादयाम्यपां त्वा पार्थिसे सादयामि गायत्री छन्दंस्त्रिष्टुप्छन्दो जर्गती छन्दोऽनुष्टुप्छन्देः पङ्किश्छन्देः॥ [1]

त्वया मनों जुमदंग्निर्ऋषिंः प्रजापंतिगृहीतया त्रिष्शचं॥2॥

अयम्पुरो भुवस्तस्यं प्राणो भौवायनो वंसन्तः प्राणायनो गायत्री वांसन्ती गांयत्रियै गांयत्रं गांयत्रादुंपा १ शु-रुंपा १ शोस्त्रिवृत्रिवृतों रथंत्र १ रंथंत्राद्वसिष्ठ ऋषिः प्रजापंतिगृहीतया त्वयाँ प्राणं गृंह्णामि प्रजाभ्योऽयं दंख्यिणा विश्वकंर्मा तस्य मनों वेश्वकर्मणं ग्रीष्मो मानसिस्त्रष्टुग्ग्रैष्मी त्रिष्टुमं ऐडमैडादंन्तर्यामाँ उन्तर्यामात् पंश्रद्शः पंश्रद्शाद्धृहद्धृंहृतो भ्रद्धांज् ऋषिः प्रजापंतिगृहीतया त्वया मनः [2]

गृह्णामि प्रजाभ्योऽयम्पश्चाद्विश्वव्यंचास्तस्य चर्ख्युंवैश्वव्यचसं

वर्षाणि चाखुषाणि जगंती वार्षी जगंत्या ऋखंममृखंमाच्छ

शुक्राथ्मंतद्शः संतद्शाहै रूपं वैरूपाद्विश्वामित्र ऋषिः प्रजापंतिगृहीतया त्वया चर्व्युगृह्णामि प्रजाभ्यं इदमुत्तराथ्सुवस्त श्रोत्र सौव र श्रच्छौत्र्यंनुष्टुप्छां रद्यंनुष्टुभंः स्वार श्र स्वारान्मन्थी मन्थिनं एकवि १ श एकवि १ शाहै राजं वैराजाञ्जमदंग्रिरऋषिः प्रजापंतिगृहीतया [3] त्वया श्रोत्रं गृह्णामि प्रजाभ्यं इयमुपरि मृतिस्तस्य वाङ्गाती हेमन्तो वाच्यायनः पङ्किरहेमन्ती पङ्कौ निधनंवित्रिधनंवत आग्रयण आग्रयणात्रिणवत्रयस्त्रि १ शो

त्रिंणवत्रयस्त्रि शाभ्यार्थ शाक्तररैवते शाँकररैवताभ्यां

विश्वकर्मर्षिः प्रजापंतिगृहीतया त्वया वाचं गृह्णामि

विद्वंष्ठवाङ्गयोऽष्टाविर्श्रशतिश्च॥3॥

प्रजाभ्यः॥ [4]

प्राची दिशां वंसन्त ऋतूनामृग्निर्देवता ब्रह्म द्रविणं त्रिवृथ्स्तोमः स उं पश्चद्रशवर्तनिस्त्र्यिववर्यः कृतमयानां पुरोवातो वातः सानंग ऋषिर्दिख्यणा दिशां ग्रीष्म ऋतूनामिन्द्रो देवता ख्युत्रं द्रविणम्पश्चद्रशः स्तोमः स उं सप्तद्रशवंतिनिर्दित्यवाङ्वयस्त्रेतायानां दिख्यणाद्वातो वातः सनातन ऋषिः प्रतीची दिशां वर्षा ऋतूनां विश्वं देवा देवता विट् [5]
द्रविण सप्तद्रशः स्तोमः स उंवेकवि श्चिवंतिनिस्निव्थसो

वयों द्वापरोऽयांनाम्पश्चाद्वातो वातोंऽहभून ऋषिरुदींची दिशा । शरदंतूनाम्मित्रावर्रणौ देवतां पुष्टं द्रविंणमेकवि । शः स्तोमः स उं त्रिणववर्तनिस्तुर्यवाङ्वयं आस्कन्दो-ऽ यानामुत्तराद्वातो वार्तः प्रत्न ऋषिंरूर्ध्वा दिशा ध हेमन्तशिशिरावृंतूनाम्बृहस्पतिंदेवता वर्चो द्रविणं त्रिणवः स्तोमः स उं त्रयस्त्रि १ शर्वर्तिनः पष्ठवाद्वयों ऽभिभूरयानां विष्वग्वातो वार्तः सुपर्ण ऋषिः पितरंः पितामहाः परेऽवंरे ते नंः पान्तु ते नोंऽवन्त्वस्मिन्ब्रह्मंत्रस्मिन्ख्युत्रैंऽस्यामाशिष्यस्याम्पुं देवह्रँत्याम्॥ [6]

सुवीर्ं भुवंनानामुर्व्या सप्तदंश च॥४॥

ध्रुविख्यितिर्ध्रुवयोनिर्ध्रुवािसे ध्रुवं योनिमा सींद साध्या। उख्यस्य केतुम्प्रंथमम्पुरस्तांदिश्वनाँध्वर्यू सांदयतािमह त्वाँ। स्वे दख्ये दख्यंपितेह सींद देवत्रा पृथिवी बृंहती रर्गणा। स्वासस्था तनुवा सं विंशस्व पितेवैधि सूनव आ सुशेवािश्वनाँध्वर्यू सांदयतािमह त्वाँ। कुलाियनी वसुंमती वयोधा र्यिं नों वर्ध बहुल सुवीरम्ँ। [7]

अपामितिं दुर्मितम्बाधमाना रायस्पोषे यज्ञपंतिमाभजन्ती सुवंधेहि यजंमानाय पोषंमुश्विनौध्वर्यू सांदयतामिह त्वौ। अग्नेः पुरीषमसि देवयानी तां त्वा विश्वे अभि गृंणन्तु देवाः। स्तोमंपृष्ठा घृतवंतीह सींद प्रजावंदस्मे द्रविणा यंजस्वाश्विनाध्वर्यू सांदयतामिह त्वां। दिवो मूर्धासिं पृथिव्या नाभिविष्टम्भंनी दिशामधिपत्नी भुवंनानाम्। [8] ऊर्मिर्द्रप्सो अपामंसि विश्वकंमा त ऋषिरिश्वनाध्वर्यू सांदयतामिह त्वां। सजूर्ऋतुभिः सजूर्विधाभिः सजूर्वस्ंभिः सजू रुद्रैः सजूरांदित्यैः सजूर्विश्वैदिवैः सजूर्देवैः सजूर्देवेर्वयोनाधेरग्नये त्वा वेश्वानरायाश्विनाध्वर्यू सांदयतामिह त्वां। प्राणम्में पाह्यपानम्में पाहि व्यानम्में पाहि

चर्ख्यमं उर्व्या वि भांहि श्रोत्रंम्मे श्लोकयापस्पिन्वौषंधीर्जिन्व द्विपात्पांहि चतुंष्पादव दिवो वृष्टिमेरंय॥ [9]

पुरुषो वयष्यङ्वि ५ शतिश्व॥ ५॥

त्र्यविर्वयंस्त्रिष्टुप्छन्दों दित्यवाङ्गयों विराद्धन्दः पश्चांविर्वयों गायत्री छन्दंस्त्रिव्थ्सो वयं उण्णिहा छन्दंस्तुर्यवाङ्गयों ऽ-न्ष्टुप्छन्दंः पष्टवाद्वयों बृह्ती छन्दं उख्या वयंः स्तोबृंहती छन्दं ऋष्मो वयंः ककुच्छन्दों धेनुर्वयो जगंती छन्दोंऽ-नङ्घान् वयंः पङ्किश्छन्दों बस्तो वयो विवलं छन्दो वृण्णिर्वयों विशालं छन्दः पुरुषो वयंस्तन्द्रं छन्दौं व्याघ्रो वयोऽ- नांधृष्टं छन्दः सि॰हो वयंश्छदिश्छन्दो विष्टम्भो वयोऽिंपतिश्छन्दंः ख्वतं वयो मयंदं छन्दो विश्वकंम् वयंः परमेष्ठी छन्दो मूर्या वयंः प्रजापंतिश्छन्दः॥ [10]

छुर्दिषां पिन्व षद्वं॥६॥

इन्द्रौग्नी अव्यंथमानामिष्टंकां द १ हतं युवम्। पृष्ठेन् द्यावांपृथिवी अन्तरिंखां च वि बांधताम्॥ विश्वकंमां त्वा सादयत्वन्तरिंखास्य पृष्ठे व्यचंस्वतीम्प्रथंस्वतीम्भास्वंती १ सूरिमतीमा या द्याम्भास्या पृंथिवीमोर्वन्तरिंखामन्तरिंखां यच्छान्तरिंख्यं द हान्तरिंख्यम्मा हि सीर्विश्वंस्मे प्राणायापानायं व्यानायांदानायं प्रतिष्ठायें चरित्रांय वायुस्त्वाभि पांतु मुह्या स्वस्त्या छुर्दिषां [11]

शंतमेन तयां देवतंयाङ्गिर्स्बद्धुवा सींद। राज्यंसि प्राची दिग्वराडंसि दिष्युणा दिक्सम्राडंसि प्रतीची दिक्स्वराड्स्युदींची दिगिधंपत्यिस बृह्ती दिगायुंमें पाहि प्राणम्में पाह्यपानम्में पाहि व्यानम्में पाहि चख्युंमें पाहि श्रोत्रंम्मे पाहि मनों मे जिन्व वाचंम्मे पिन्वात्मानंम्मे पाहि ज्योतिंमें यच्छ॥ [12]

देवताऽऽयुंषे त्वा षद्वं॥७।

मा छन्देः प्रमा छन्देः प्रतिमा छन्दौऽस्रीविश्छन्देः पङ्किश्छन्दे उष्णिहा छन्दो बृह्ती छन्दोऽनुष्टुप्छन्दो विराद्धन्दो गायत्री छन्देस्त्रिष्टुप्छन्दो जगंती छन्देः पृथिवी छन्दोऽन्तिरेख्यं छन्दो द्यौश्छन्दः समाश्छन्दो नख्यंत्राणि छन्दो मन्श्छन्दो वाक्छन्देः कृषिश्छन्दो हिरंण्यं छन्दो गौश्छन्दोऽजा छन्दोऽश्वश्छन्देः। अग्निर्देवता [13]

वातों देवता सूर्यों देवतां चन्द्रमां देवता वसंवो देवतां

रुद्रा देवतांदित्या देवता विश्वं देवा देवतां मुरुतां देवता बृह्स्पतिंदेवतेन्द्रां देवता वर्रणो देवतां मूर्धासि राङ्गुवासि धरुणां यन्त्र्यंसि यमित्रीषे त्वोर्जे त्वां कृष्ये त्वा ख्येमांय त्वा यन्त्री राङ्गुवासि धर्गणी धर्त्र्यंसि धरित्र्यायुंषे त्वा वर्चसे त्वौजंसे त्वा बलांय त्वा॥ [14]

आशुस्सप्तत्रि ५शत्॥८॥

आशुस्तिवृद्धान्तः पंश्रद्शो व्योम सप्तद्शः प्रतूर्तिरष्टाद्शस्तपो नवद्शोऽभिवर्तः संविष्शो धरुणं एकविष्शो वर्चौ द्वाविष्शः सम्भरंणस्रयोविष्शो योनिश्चतुर्विष्शो गर्भाः पञ्चविष्श ओजंस्त्रिण्वः कतुरेकित्रिष्शः प्रतिष्ठा त्रयस्त्रिष्शो ब्रध्नस्यं विष्टपं चतुस्त्रिष्शो नाकः षद्विष्शो विवर्तौऽष्टाचत्वारिष्शो ध्रत्रश्चंतुष्टोमः॥ [15]

वसूनां भागोंऽसि षद्धंत्वारि॰शच॥९॥

अग्नेर्भागोऽसि दीख्वाया आधिपत्यम्ब्रह्मं स्पृतं त्रिवृथ्स्तोम् इन्द्रस्य भागोऽसि विष्णोराधिपत्यं ख्वत्रः स्पृतम्पश्चदशः स्तोमो नृचख्वंसाम्भागोऽसि धातुराधिपत्यं जनित्रः स्पृतः संप्तद्रशः स्तोमो मित्रस्यं भागोऽसि वर्रणस्याधिपत्यं दिवो वृष्टिर्वाताः स्पृता एकवि १ शः स्तोमोऽदित्ये भागोऽसि पूष्ण आधिपत्यमोजः स्पृतं त्रिणवः स्तोमो वसूनाम्भागोऽसि [16]

रुद्राणामाधिपत्यं चतुष्पाथ्स्पृतं चतुर्वि शः स्तोमं आदित्यानाम् भागोऽसि मुरुतामाधिपत्यं गर्भाः स्पृताः पश्चिव शः स्तोमो देवस्यं सिवतुर्भागोऽसि बृहुस्पतेराधिपत्य । समीचीर्दिशः स्पृताश्चेतुष्टोमः स्तोमो यावानाम्भागोऽस्ययांवानाग्स्पृताश्चेतुश्चत्वारि शः स्तोमं ऋभूणाम्भागोऽसि विश्वेषां देवानामाधिपत्यम्भूतं निशान्त । स्पृतं त्रेयस्त्रि शः स्तोमंः॥ [17]

सुबुँथ्सुरोऽधिंपतिुर्वि पश्चंत्रिश्शच॥10॥

एकंयास्तुवत प्रजा अंधीयन्त प्रजापंतिरधिंपतिरासीत्तिसृभिं ब्रह्मांसृज्यत् ब्रह्मंण्स्पतिरधिंपतिरासीत् प्श्रिभिंरस्तुवत भूतान्यंसृज्यन्त भूतानाम्पतिरधिंपतिरासीत्सप्तिभिंरस्तुवत सप्तर्षयोऽसृज्यन्त धाताधिंपतिरा- सीन्नविभिंरस्तुवत पितरोऽसृज्यन्तादिंतिरधिंपल्यासीदेकाद्शिभिंरस्तुवत्त्तवोऽसृज् त्रयोद्शभिंरस्तुवत् मासां असृज्यन्त संवथ्स्रोऽधिंपतिः [18]

आसीत्पश्चदशभिंरस्तुवत ख्यत्रमंसृज्यतेन्द्रोऽधिंपतिरासीत्स

प्शवोऽसृज्यन्त बृह्स्पतिरिधंपतिरासी- न्नवद्शिभंरस्तुवत शूद्रार्यावंसृज्येतामहोरात्रे अधिपत्नी आस्तामेकंवि श्रात्यास्तुवते प्शवोऽसृज्यन्त वरुणोऽिधंपतिरासी त्रयोवि श्रात्यास्तुवत ख्युद्राः पृशवोऽसृज्यन्त पूषािधंपतिरासी त्पश्चवि श्रात्यास्तुवतार् पृशवोऽसृज्यन्त वायुरिधंपतिरासी त्पश्चवि श्रात्यास्तुवतार् पृशवोऽसृज्यन्त वायुरिधंपतिरासी त्सृप्तवि श्रात्यास्तुवत् द्यावांपृथिवी वि [19]

ऐतां वसंवो रुद्रा आंदित्या अनु व्यायन्तेषामाधिपत्यमासीन्नव वनस्पत्तयोऽसृज्यन्त सोमोऽ- धिपतिरासीदेकंत्रिश्शतास्तुवत प्रजा अंसृज्यन्त यावानां चायावानां चाधिपत्यमासीन्नयंस्निश्शत भूतान्यंशाम्यन्प्रजापंतिः परमेष्ठ्यधिपतिरासीत्॥ [20]

ऊर्जुमेकाँ प्रतिमुश्चर्माना भूयासुमेकुं पत्र्येकान्नविर्शातिश्चं॥11॥

इ्यमेव सा या प्रथमा व्यौच्छंदन्तरस्यां चंरित प्रविष्टा। वधूर्जजान नवगञ्जनित्री त्रयं एनाम्मिह्मानेः सचन्ते॥ छन्दंस्वती उषसा पेपिशाने समानं योनिमनुं संचर्नती। सूर्यंपत्नी वि चंरतः प्रजानती केतुं कृण्वाने अजरे भूरिरेतसा॥ ऋतस्य पन्थामन् तिस्र आगुस्रयों घर्मासो अनु ज्योतिषागुः। प्रजामेका रख्यत्यूर्जमेका [21]

व्रतमेकां रख्यति देवयूनाम्॥ चृतुष्टोमो अभवद्या तुरीयां यज्ञस्यं पुख्यावृषयो भवन्ती। गायत्रीं त्रिष्टुभं जगतीमनुष्टुभंम्बृहद्कं युंआनाः सुवराभंरत्रिदम्॥ पश्चभिर्धाता वि देधाविदं यत्तासार् स्वसॄंरजनयत्पश्चंपश्च। तासाम् यन्ति प्रयवेण पश्च नानां रूपाणि ऋतंवो वसानाः॥ त्रिर्शथ्स्वसार् उपं यन्ति निष्कृतर संमानं केतुम्प्रंतिमुश्चमानाः। [22]

ऋतू श्स्तंन्वते क्वयंः प्रजान्तीर्मध्येछन्दसः परि यन्ति भास्वंतीः। ज्योतिष्मती प्रति मुश्चते नभो रात्रीं देवी सूर्यस्य ब्रुतानिं। वि पंश्यन्ति पृशवो जायंमाना नानांरूपा मातुरस्या उपस्थैं। एकाष्ट्रका तपंसा तप्यंमाना ज्जान् गर्भम्मिह्मान्मिन्द्रम्ं। तेन् दस्यून्व्यंसहन्त देवा ह्न्तासुराणामभव्च्छचींभिः। अनानुजामनुजाम्मामंकर्त सत्यं वदन्त्यन्विच्छ एतत्। भूयासम्ं [23] अस्य सुमतौ यथां यूयम्न्या वो अन्यामित मा प्र युंक्त। अभून्ममं सुमतौ विश्ववेदा आष्टं प्रतिष्ठामिवेदिद्ध गाधम्। भूयासंमस्य सुमतौ यथां यूयम्न्या वो अन्यामित मा प्र युंक्त। पश्च व्युंष्टीरनु पश्च दोहा गाम्पश्चनाम्नीमृतवोऽनु पश्चं। पश्च दिशः पश्चदशेन क्रुप्ताः संमानमूर्भीरिभ लोकमेकम्॥ [24]

ऋतस्य गर्भः प्रथमा व्यूषुष्यपामेकां महिमानंम्बिभर्ति। सूर्यस्यैका चरित निष्कृतेषुं घर्मस्यैकां सिवृतेकां नि यंच्छिति। या प्रंथमा व्यौच्छुथ्सा धेनुरंभवद्यमे। सा नः पर्यस्वती धुख्व्वोत्तरामृत्तराष्ट्र समाम्। शुक्रर्षमा नर्भसा ज्योतिषागाँद्विश्वरूपा शब्लीरग्निकंतुः। समानमर्था स्वपस्यमाना बिभ्रंती ज्रामंजर उष आगाः। ऋतूनाम्पत्नी प्रथमेयमागादह्रां नेत्री जंनित्री प्रजानाम्। एकां स्ती बंहुधोषो व्युंच्छुस्यजीणां त्वं जंरयसि सर्वमन्यत्॥ [25]

अस्यङ्कुपञ्छन्दस्रयंस्रि॰शच॥12॥

अग्ने जातान्त्र णुंदा नः सपत्नान्त्रत्यजाताञ्चातवेदो नुदस्व। अस्मे दींदिहि सुमना अहेंडुन्तवं स्या १ शर्मत्रिवरूथ उद्भित्। सहंसा जातान्त्र णुंदा नः स्पत्नान्त्रत्यजांताञ्चातवेदो नुदस्व। अधि नो ब्रूहि सुमन्स्यमानो व्यः स्याम् प्र णुंदा नः स्पत्नान्। चृतुश्चत्वारिष्शः स्तोमो वर्चो द्रविणः षोड्शः स्तोम् ओजो द्रविणम्पृथिव्याः पुरीषमसि [26]

अप्सो नामं। एवश्छन्दो वरिवश्छन्देः शुम्भूश्छन्देः पिर्भूश्छन्दे आच्छच्छन्दो मन्श्छन्दो व्यच्श्छन्दः सिन्धुश्छन्देः समुद्रं छन्देः सिल्लिलं छन्देः संयच्छन्दो वियच्छन्दो बृहच्छन्दो रथंत्रं छन्दो निकायश्छन्दो विवधश्छन्दो गिर्श्छन्दो अज्ञश्छन्देः सृष्टुप्छन्दोऽनुष्टुप्छन्देः क्कुच्छन्देस्त्रिक्कुच्छन्देः काव्यं छन्दौऽङ्कुपं छन्देः [27]

पदपंङ्किश्छन्दोऽख्यरंपङ्किश्छन्दों विष्टारपंङ्किश्छन्देः ख्युरो भृज्वाञ्छन्देः प्रच्छच्छन्देः प्रख्यश्छन्द एवश्छन्दो विरिवश्छन्दो वयश्छन्दो वयस्कृच्छन्दो विशालं छन्दो विष्पर्धाश्छन्देश्छिन्दो दूरोहणं छन्देस्तन्द्रं छन्दौऽङ्काङ्कं छन्देः॥ [28]

सूर्यस्य मनुषो मरुतः पावंक महोंभी रथेशुभं केन पद्गत्वारि शचा।13॥

अग्निर्वृत्राणि जङ्घनद्रविण्स्युर्विप्न्ययाः। समिद्धः

शुक्र आहुंतः॥ त्वश् सोमासि सत्पंतिस्त्वश् राजोत वृत्रहा। त्वम्भद्रो असि कर्तुः॥ भद्रा ते अग्ने स्वनीक संदग्धोरस्यं सतो विषुणस्य चार्रः। न यत्ते शोचिस्तमंसा वरंन्त न ध्वस्मानंस्तनुवि रेप आ धुः॥ भद्रं ते अग्ने सहसिन्ननीकमुपाक आ रोचते सूर्यस्य। [29]

रुशंहुशे दंहशे नक्त्या चिदरूँ खियतं हुश आ रूपे अन्नम्ँ। सैनानींकेन सुविदन्नों अस्मे यष्टां देवा अयंजिष्ठः स्वस्ति। अदंब्यो गोपा उत नंः पर्स्पा अग्नें द्युमदुत रेविहंदीहि। स्वस्ति नों दिवो अंग्ने पृथिव्या विश्वायुंधिहि यज्ञथांय देव। यथ्सीमिहं दिविजात प्रशंस्तं तदस्मासु द्रविणं धेहि चित्रम्। यथां होत्रर्मनुंषः [30]

देवतांता यज्ञेभिः सूनो सहसो यजांसि। एवानो अद्य संमुना संमानानुशन्नंग्न उश्तो यंख्यि देवान्॥ अग्निमींडे पुरोहितं यज्ञस्य देवमृत्विजम्। होतांर रख्धातंमम्॥ वृषां सोम द्युमार असि वृषां देव वृषंव्रतः। वृषा धर्माणि दिधषे॥ सान्तेपना इदर हिवर्मरुत्तरः जुष्टन। युष्माकोती रिशादसः॥ यो नो मर्तो वसवो दुरहृणायुस्तिरः सृत्यानि मरुतः [31]

जिघा १ सात्। द्रुहः पाश्म्प्रति स मुंचीष्ट् तिपंछेन् तपंसा हन्तना तम्। संवथ्सरीणां मुरुतः स्वर्का उरुख्ययाः सगंणा मानुषेषु। तेंऽस्मत्पाशान्प्र मुंञ्चन्त्व १ हंसः सांतपना मंदिरा मांदियण्णवंः। पिप्रीहि देवा १ उश्तो यंविष्ठ विद्वा १ ऋतू १ र्ऋतू पते यजेह। ये दैव्यां ऋत्विज् स्तेभिरग्ने त्व १ होतृंणामस्यायंजिष्ठः। अग्ने यद्द्य विशो अध्वरस्य होतः पावंक [32]

शोचे वेष्ट्व हि यज्वां। ऋता यंजासि महिना वि यद्भूरह्व्या वह यविष्ठ या ते अद्या अग्निनां रियमंश्रवत्योषंमेव दिवेदिवे। यशसंं वीरवंत्तमम्॥ ग्यस्फानों अमीवहा वंसुवित्पृंष्टिवर्धनः। सुमित्रः सोम नो भव। गृहंमेधास आ गंत मरुतो मापं भूतन। प्रमुश्चन्तों नो अर्हंसः। पूर्वीभिर्हि दंदाशिम श्रिद्धिम्रतो व्यम्। महोभिः [33]

च्र्षणीनाम्। प्र बुिध्यां ईरते वो महा रेसि प्र णामानि प्रयज्यवस्तिरध्वम्। सहस्त्रियं दम्यंम्भागमेतं गृहमेधीयंम्मरुतो जुषध्वम्। उप यमेतिं युवृतिः सुदर्खं दोषा वस्तोर्ंह्विष्मंती घृताचीं। उप स्वैनंम्रमंतिर्वसूयुः। इमो अंग्ने वीततमानि ह्व्याजंस्रो विख्य देवतांतिमच्छं। प्रतिं न ई॰ सुर्भीणिं वियन्तु। क्रीडं वः शर्धो मारुतमन्वाण र्थश्मम्। [34]

कण्वां अभि प्र गांयत। अत्यांसो न ये मुरुतः स्वश्चां यख्यदशो न शुभयंन्त मर्याः। ते हंम्येष्ठाः शिशंवो न शुभा वथ्सासो न प्रंकीडिनः पयोधाः। प्रैषामज्मेषु विथुरेवं रेजते भूमिर्यामेषु यद्धं युञ्जते शुभे। ते कीडयो धुनयो भ्राजंदष्टयः स्वयम्मंहित्वम्पंनयन्त धूतयः। उपह्बरेषु यदिचिध्वं य्यिं वयं इव मरुतः केनं [35]

चित्पथा। श्लोतंन्ति कोशा उपं वो रथेष्वा घृतम्ंख्यता मध्वण्मर्चते। अग्निमंग्निक्ष्य ह्वींमिभिः सदां हवन्त विश्पितिम्। ह्व्यवाहंम्पुरुप्रियम्। तर हि शर्श्वन्त ईडंते स्रुचा देवं घृतश्चतां। अग्निर ह्व्याय वोढंवे। इन्द्रांग्नी रोचना दिवः श्रथंद्वृत्रमिन्द्रं वो विश्वतस्परीन्द्रं नरो विश्वंकर्मन् ह्विषां वावृधानो विश्वंकर्मन् ह्विषा वर्धनेन॥ [36]

्रिंश्मिरंसि राज्ञ्यंस्ययं पुरो हरिकेशोऽग्निर्मूर्धेन्द्राग्निभ्यां बृह्स्पतिर्भूयस्कृदंस्यग्निनां विश्वाषाद्गुजापंतिर्मनसा कृतिका मर्पुश्च

सुमिद्दिशान्द्वादंश॥12॥ र्शिमरंसि प्रतिं धेनुमंसि स्तनयिबुसिनंरस्यादित्यानारं सुप्तत्रिरंशत्॥37॥ र्शिमरंसि को अद्य युंह्रे॥ हरिंः ओम्॥ श्रीकृष्णार्पणमस्तु॥

॥ हरिः ओम्॥॥ तैत्तिरीयसंहिता चतुर्थकाण्डे चतुर्थः प्रश्नः॥

॥चतुर्थः प्रश्नः॥

॥ तैत्तिरीयसंहितायां चतुर्थकाण्डे चतुर्थः प्रश्नः॥

उशिगंसि प्राणाय त्रिचंत्वारि शच॥1॥

र्शिमरंसि ख्वयांय त्वा ख्वयं जिन्व प्रेतिंरसि धर्माय त्वा धर्मं जिन्वान्विंतिरिस दिवे त्वा दिवं जिन्व संधिरंस्यन्तिरंख्वाय त्वान्तिरंख्वं जिन्व प्रतिधिरंसि पृथिव्यै त्वां पृथिवीं जिन्व विष्टम्भोंऽिस वृष्ट्यै त्वा वृष्टिं जिन्व प्रवास्यहे त्वाहंर्जिन्वानुवासि रात्रियै त्वा रात्रिं जिन्वोशिगंसि [1]

वसुंभ्यस्त्वा वसूँ अन्व प्रकेतों ऽसि रुद्रेभ्यंस्त्वा रुद्राञ्जिन्व सुदीतिरंस्यादित्येभ्यंस्त्वा ऽऽदित्याञ्जिन्वौजों ऽसि पितृभ्यंस्त्वा पितृ अन्व तन्तुंरसि प्रजाभ्यंस्त्वा प्रजा जिन्व पृतनाषाडं सि पृशुभ्यंस्त्वा पृशू अन्व रेवद्स्योषं धीभ्यस्त्वौषं धीजि युक्तग्रावेन्द्रांय त्वेन्द्रं जिन्वाधिपतिरसि प्राणायं [2] त्वा प्राणं जिन्व यन्तास्यंपानायं त्वापानं जिन्व स॰सपींऽसि चख्वंषे त्वा चख्वंजिन्व वयोधा असि श्रोत्रांय

त्वा प्राण जिन्व यन्तास्यपानाय त्वापान जिन्व स्थ्सपींऽसि चर्ब्युषे त्वा चर्ब्युंर्जिन्व वयोधा असि श्रोत्रांय त्वा श्रोत्रं जिन्व त्रिवृदंसि प्रवृदंसि संवृदंसि विवृदंसि सश्रोहोंऽसि नीरोहोंऽसि प्ररोहोंऽस्यनुरोहोंऽसि वसुकोंऽसि वेषंश्रिरसि वस्यंष्टिरसि॥ [3]

प्रतीची दिङ्गरुतंस्ते देवा अधिपतयश्चत्वारिर्श्शर्च॥2॥

राज्यंसि प्राची दिग्वसंवस्ते देवा अधिपतयोऽग्निर्हेतीनाम्प्रंति त्रिवृत्त्वा स्तोमंः पृथिव्या १ श्रेयत्वाज्यंमुक्थ- मव्यंथयथ्स्तभातु रथंत्र १ साम् प्रतिष्ठित्यै विराडंसि दिख्णा दिग्रुद्रास्ते देवा अधिपतय इन्द्रों हेतीनाम्प्रंतिधर्ता पश्चदशस्त्वा स्तोमंः पृथिव्या १ श्रंयतु प्रउंगमुक्थमव्यंथयथ्स्तभातु बृहथ्साम् प्रतिष्ठित्यै सम्माडंसि प्रतीची दिक् [4]

आदित्यास्तें देवा अधिपतयः सोमों हेतीनाम्प्रतिधर्ता संप्तद्रशस्तवा स्तोमेः पृथिव्याः श्रंयतु मरुत्वतीयंमुक्थ-मव्यंथयथ्स्तभ्रातु वैरूपः साम् प्रतिष्ठित्ये स्वराडस्युदीची दिग्विश्वे ते देवा अधिपतयो वरुणो हेतीनाम्प्रतिधर्तैकं- विश्वसत्वा स्तोमंः पृथिव्या १ श्रंयतु निष्कं वल्यमुक्थमव्यंथयथ्य वैराज १ साम् प्रतिष्ठित्या अधिपत्यसि बृह्ती दिङ्गरुतंस्ते देवा अधिपतयः [5]

बृह्स्पतिर्हेतीनाम्प्रंतिधर्ता त्रिंणवत्रयस्त्रिष्शौ त्वा स्तोमी पृथिव्याः श्रयतां वैश्वदेवाग्निमारुते उक्थे अव्यंथयन्ती स्तभ्रीताः शाकररेवृते सामनी प्रतिष्ठित्या अन्तरिख्यायर्षयस्त्वा प्रथम्जा देवेषुं दिवो मात्रंया वरिणा प्रंथन्तु विधर्ता चायमधिंपतिश्च ते त्वा सर्वे संविदाना नाकंस्य पृष्ठे सुंवर्गे लोके यजंमानं च सादयन्तु॥ [6]

प्रम्लोचंन्ती च यः स्वस्त्याष्टाविरंशतिश्च॥3॥

अयम्पुरो हरिकेशः सूर्यरिशम्स्तस्यं रथगृथ्सश्च रथौजाश्च सेनानिग्रामण्यौ पुञ्जिकस्थला चं कृतस्थला चाँप्सरसौ यातुधानां हेती रख्वार्रस् प्रहेतिर्यं दंख्विणा विश्वकंर्मा तस्यं रथस्वनश्च रथेचित्रश्च सेनानिग्रामण्यौ मेनका चं सहजन्या चाँप्सरसौ दङ्ख्णावंः पृशवो हेतिः पौरुषेयो वधः प्रहेतिर्यम्पश्चाद्विश्वव्यंचास्तस्य रथंप्रोतश्चासंमरथश्च सेनानिग्रामण्यौ प्रम्नोचंन्ती च [7] अनुम्रोचंन्ती चाप्सरसौं सूर्पा हेतिर्व्याघ्राः प्रहेतिर्यमुंत्तराथ्सं सेन्जिचं सुषेणंश्च सेनानिग्रामण्यौं विश्वाचीं च घृताचीं चाप्सरसावापों हेतिर्वातः प्रहेतिर्यमुपर्यवाग्वंसुस्तस्य तार्ख्यश्चारिष्टनेमिश्च सेनानिग्रामण्यां- वुर्वशीं च पूर्वचित्तिश्चाप्सरसौं विद्युद्धेतिरंवस्फूर्जन्प्रहेतिस्तेभ्यो नमस्ते नों मृडयन्तु ते यम् [8]

द्विष्मो यश्चं नो द्वेष्टि तं वो जम्भे दधाम्यायोस्त्वा सदंने सादयाम्यवंतश्छायायां नमः समुद्राय नमः समुद्रस्य चख्वंसे परमेष्ठी त्वां सादयतु दिवः पृष्ठे व्यचंस्वतीम्प्रथंस्वतीं विभूमंतीम्प्रभूमंतीम्परिभूमंतीं दिवं यच्छ दिवं द॰ह दिवम्मा हि॰सीर्विश्वंस्मे प्राणायांपानायं व्यानायोदानायं प्रतिष्ठायें चिरत्रांय सूर्यंस्त्वाभि पांतु मह्या स्वस्त्या छुर्दिषा शंतंमेन तयां देवतंयाङ्गिरस्वद्भुवा सीद। प्रोथदश्वो न यवंसे अविष्यन् यदा महः संवरंणाद्धास्थांत्। आदंस्य वातो अनुं वाति शोचिरधं स्म ते व्रजनं कृष्णमंस्ति॥ [9]

जनांनामिङ्गरम् इषरं सुशमी तिग्मजम्भ पुपूर्या अर्वाङ्गसुंश्रवाः पञ्चं च॥४॥

अग्निर्मूर्धा दिवः कुकुत्पतिः पृथिव्या अयम्। अपार

रेता १सि जिन्वति॥ त्वामंग्ने पुष्कंरादध्यर्थर्वा निरंमन्थत। मूर्जो विश्वंस्य वाघतंः॥ अयम्ग्निः संहुस्निणो वाजंस्य श्रातिनस्पतिः। मूर्धा क्वी रंथीणाम्॥ भुवी यज्ञस्य रजंसश्च नेता यत्रां नियुद्धिः सचंसे शिवाभिः। दिवि मूर्धानं दिधषे सुवर्षां जिह्वामंग्ने चकृषे हव्यवाहम्॥ अबौध्यग्निः स्मिधा जनांनाम् [10]

प्रति धेनुमिवायतीमुषासम्। यह्वा इंव प्र व्यामुङ्गिहांनाः प्र भानवः सिस्रते नाकमच्छं। अवीचाम क्वये मेध्याय वची वन्दार्रु वृष्भाय वृष्णे। गविष्ठिरो नमसा स्तोममुग्नौ दिवीवं रुक्ममुर्व्यश्चमश्रेत्। जनस्य गोपा अंजनिष्ट जागृंविर्ग्निः सुदख्यः सुविताय नव्यसे। घृतप्रंतीको बृह्ता दिविस्पृशां चुमद्वि भाति भर्तेभ्यः शुचिः। त्वामंग्ने अङ्गिरसः [11]

गृहां हितमन्वंविन्दञ्छिश्रियाणं वनंवने। स जांयसे मध्यमानः सहों महत्त्वामांहुः सहंसस्पुत्रमंङ्गिरः। यज्ञस्यं केतुम्प्रंथमम्पुरोहितमृग्निं नरिश्लिषध्स्थे सिमंन्धते। इन्द्रंण देवैः स्रथ् स ब्रहिष् सीद्नि होतां यज्ञथांय सुक्रतुंः। त्वं चित्रश्रवस्तम् हर्वन्ते विख्यु जन्तवंः। शोचिष्कंशम्पुरुप्रियाग्ने हव्याय वोढंवे। सर्खायः सं वंः सुम्यश्रमिषम् [12]

स्तोमं चाग्नये। वर्षिष्ठाय ख्यितीनामूर्जी नम्ने सहंस्वते। सश्मिमद्यंवसे वृषन्नम्ने विश्वान्यर्य आ। इडस्पदे सिमध्यसे स नो वसून्या भर। एना वो अग्निं नमसोर्जी नपातमा हुवे। प्रियं चेतिष्ठमर्ति इस्वध्वरं विश्वस्य दूतम्मृतम्। स योजते अरुषो विश्वभौजसा स दुद्रवृथ्स्वांहुतः। सुब्रह्मां युज्ञः सुश्मीं [13]

वसूनां देव १ राधो जनानाम्। उदस्य शोचिरंस्थादाजुह्वानस्य मीढुषंः। उद्धूमासो अरुषासो दिविस्पृशः सम्ग्निमिन्धते नरंः। अग्ने वार्जस्य गोमंत ईशांनः सहसो यहो। असमे धेहि जातवेदो मिह् श्रवंः। स इंधानो वसुंष्क्वविर्ग्निरीडेन्यों गिरा। रेवदस्मभ्यंम्पुर्वणीक दीदिहि। ख्युपो राजन्नुत त्मनाग्ने वस्तोंरुतोषसंः। स तिंग्मजम्भ [14]

र्ख्यसों दह् प्रतिं। आ तें अग्न इधीमहि द्युमन्तंं देवाजरम्ं। यद्ध स्या ते पनींयसी समिद्दीदयंति द्यवीष र्रं स्तोतृभ्य आ भर। आ ते अग्न ऋचा ह्विः शुक्रस्यं ज्योतिषस्पते। सुश्चंन्द्र दस्म विश्पंते हव्यंवाद्गुभ्य र्रं हूयत् इष र्रं स्तोतृभ्य आ भर। उमे सुंश्चन्द्र सूर्पिषो दर्वी श्रीणीष आसिन। उतो न उत्पुंपूर्याः [15]

उक्थेषुं शवसस्पत् इष र स्तोतृभ्य आ भेर। अग्ने तम्द्याश्वं न स्तोमैः ऋतुं न भृद्र हृदिस्पृशम्। ऋध्यामां त ओहैंः। अधा ह्यंग्ने ऋतौर्भृद्रस्य दख्यंस्य साधोः। रथीर्ऋतस्यं बृह्तो बभूथं। आभिष्टं अद्य गीर्भिर्गृणन्तोऽग्ने दाशेम। प्र ते दिवो न स्तंनयन्ति शुष्माः। एभिर्नो अर्केर्भवां नो अर्वाङ् [16]

स्तनयान्त शुष्माः। पुगमना अक्षमवा ना अवाङ् [16]
सुवर्न ज्योतिः। अग्ने विश्वेभिः सुमना अनीकैः। अग्निः
होतारम्मन्ये दास्वन्तवँसोः सूनुः सहंसो जातवेदसम्। विप्रं
न जातवेदसम्। य ऊर्ध्वयां स्वध्वरो देवो देवाच्यां कृपा।
घृतस्य विभ्रांष्टिमन् शुक्रशोचिष आजुह्वानस्य सूर्पिषः। अग्ने
त्वन्नो अन्तमः। उत त्राता शिवो भव वरूथ्यः। तं त्वां शोचिष्ठ
दीदिवः। सुम्नायं नूनमीमहे सर्खिभ्यः। वसुर्ग्निर्वसृश्रवाः।
अच्छां निष्य द्युमत्तमो र्यिं दाः॥ [17]

साऽष्टाचंत्वारिश्शच॥५॥

इन्द्राग्निभ्यां त्वा स्युजां युजा युनज्म्याघाराभ्यां तेजंसा वर्चसोक्थेभिः स्तोमेंभिश्छन्दोंभी रुय्यै पोषांय सजातानाम्मध्यम्स्थेयांय मयां त्वा स्युजां युजा युनज्म्यम्बा दुला नित्तिर्भ्रयंन्ती मेघयंन्ती वर्षयंन्ती चुपुणीका नामांसि प्रजापंतिना त्वा विश्वांभिधींभिरुपं दधामि पृथिव्यंदपुरमन्नेन विष्टा मंनुष्यांस्ते गोप्तारोऽग्निर्वियंत्तोऽस्यां तामहम्प्र पंद्ये सा [18]

मे शर्म च वर्म चास्त्विधंद्यौर्न्तिरंख्यम्ब्रह्मंणा विष्टा म्रुतंस्ते गोप्तारों वायुर्वियंत्तोऽस्यां तामहम्प्र पंद्ये सा मे शर्म च वर्म चास्तु द्यौरपंराजितामृतेन विष्टादित्यास्ते गोप्तारः सूर्यो वियंत्तोऽस्यां तामहम्प्र पंद्ये सा मे शर्म च वर्म चास्तु॥ [19]

विद्युथ्सनिंद्युत्वैकाननिर्श्शर्च॥६॥

चतुर्थः प्रश्नः

बृह्स्पतिंस्त्वा सादयतु पृथिव्याः पृष्ठे ज्योतिंष्मतीं विश्वंस्मै प्राणायांपानाय विश्वं ज्योतिंर्यच्छाग्निस्तेऽधिंपतिर्-विश्वकंमा त्वा सादयत्वन्तरिंख्यस्य पृष्ठे ज्योतिंष्मतीं विश्वंस्मै प्राणायांपानाय विश्वं ज्योतिंर्यच्छ वायुस्तेऽधिंपतिः प्रजापंतिस्त्वा सादयतु दिवः पृष्ठे ज्योतिंष्मतीं विश्वंस्मै प्राणायांपानाय विश्वं ज्योतिंर्यच्छ परमेष्ठी तेऽधिंपतिः पुरोवात्सिनंरस्यभ्रसिनंरिस विद्युथ्सिनंः [20]

असि स्तन्यिबुसनिरिस वृष्टिसनिरस्यग्नेर्यान्यंसि देवानांमभ्रेयान्यंसि वायोर्यान्यंसि देवानां वायोयान्यंस्यन्तरिख्य यान्यंसि देवानांमन्तरिख्ययान्यंस्यन्तरिख्यमस्यन्तरिख्याय त्वा सलिलायं त्वा सणींकाय त्वा सतींकाय त्वा केतांय त्वा प्रचेतसे त्वा विवस्वते त्वा दिवस्त्वा ज्योतिष आदित्येभ्यंस्त्वर्चे त्वां रुचे त्वां द्युते त्वां भासे त्वा ज्योतिषे त्वा यशोदां त्वा यशंसि तेजोदां त्वा तेजंसि पयोदां त्वा पर्यसि वर्चोदां त्वा वर्चसि द्रविणोदां त्वा द्रविणे सादयामि तेनर्षिणा तेन ब्रह्मणा तयां देवतंयाङ्गिर्स्वद्भवा सींद॥ [21]

व्यानम्मे द्वात्रिर्श्शच॥7॥

भूयस्कृदंसि विरवस्कृदंसि प्राच्यंस्यूर्ध्वास्यंन्तिरख्यसदंस्यन्त सीदाप्सुषदंसि श्येन्सदंसि गृध्रसदंसि सुपर्णसदंसि नाक्सदिस पृथिव्यास्त्वा द्रविणे सादयाम्यन्तिरंख्यस्य त्वा द्रविणे सादयामि दिवस्त्वा द्रविणे सादयामि दिशां त्वा द्रविणे सादयामि द्रविणोदां त्वा द्रविणे सादयामि प्राणम्मे पाह्यपानम्में पाहि व्यानम्में [22]

पाह्यायुंर्मे पाहि विश्वायुंर्मे पाहि सूर्वायुंर्मे पाह्यग्ने यत्ते पर् हन्नाम् तावेहि स॰ रंभावहै पाश्चंजन्येष्वप्येष्यग्ने यावा अयावा एवा ऊमाः सब्दः सगरः सुमेकः॥ [23]

अग्निनैकान्नपंश्राशत्॥८॥

अग्निनां विश्वाषाट्य्सर्येण स्वराद्गत्वा शचीपतिर्ऋष्भेण त्वष्टां यज्ञेनं मुघवान्दिख्यंणया सुवर्गो मृन्युनां वृत्रहा सौहाँचेंन तनूधा अन्नेन् गयः पृथिव्यासनोद्दग्भिरंन्नादो वंषद्वारेणुर्द्धः साम्नां तनूपा विराजा ज्योतिष्मान् ब्रह्मणा सोमुपा गोभिर्युज्ञं दांधार ख्युत्रेणं मनुष्यांनश्वेन च रथेन च वज्यृंतुभिः प्रभुः संवथ्यरेणं परिभूस्तप्सानांधृष्टः सूर्यः सन्तनूभिः॥ [24]

रुद्र एकंविश्शतिश्व॥८॥

प्रजापंतिर्मन्सान्थोऽच्छेतो धाता दीख्याया १ सिवता भृत्याम्पूषा सोम्ऋयंण्याबँरुण उपनृद्धोऽसुरः क्रीयमाणो मित्रः क्रीतः शिपिविष्ट आसांदितो न्रंधिषः प्रोह्ममाणोऽधिपतिरागतः प्रजापंतिः प्रणीयमानोऽग्निराग्नींध्रे बृह्स्पतिराग्नीं प्रात्प्रणीयमांन् इन्द्रों हिव्धानि ऽदितिरासांदितो विष्णुंरुपाविह्वयमाणोऽथवीं पौत्तो यमो ऽभिषुंतोऽपूतपा आंधूयमांनो वायुः पूयमांनो मित्रः ख्वींरश्नीर्मन्थी संतुश्रीवैश्वदेव उन्नीतो रुद्र आहुंतो वायुरावृंत्तो नृचख्याः प्रतिख्यातो भूख्य आगंतः पितृणां नाराश्र्रभोऽसुरात्तः सिन्धुंरवभृथमंवप्रयन्थ्संमुद्रोऽवंगतः सिल्ठः प्रप्लंतः स्वंरुहचं गतः॥ [25]

फल्गुंनी नख्यंत्रं वसंवस्त्रयंस्त्रि॰शच॥10॥

कृतिंका नख्यंत्रमृग्निर्देवताग्ने रुचंः स्थ प्रजापंतेर्धातुः सोमंस्युर्चे त्वां रुचे त्वां द्युते त्वां भासे त्वा ज्योतिंषे त्वा रोहिणी नख्यंत्रम्प्रजापंतिर्देवतां मृगशीर्षं नख्यंत्र सोमों देवतार्द्रा नख्यंत्र रुद्रो देवता पुनर्वसू नख्यंत्रमदिंति-र्देवतां तिष्यों नख्यंत्रम्बहुस्पतिर्देवतांश्रेषा नख्यंत्र सूर्पा देवतां मुघा नख्यंत्रम्पतरों देवता फल्गुंनी नख्यंत्रम् [26]

अर्यमा देवता फल्गुंनी नख्यंत्रम्भगों देवता हस्तो नख्यंत्र सविता देवतां चित्रा नख्यंत्रमिन्द्रों देवतां स्वाती नख्यंत्रं वायुर्देवता विशांखे नख्यंत्रमिन्द्राग्नी देवतांऽनूराधा नख्यंत्रिम्मित्रो देवतां रोहिणी नख्यंत्रिमिन्द्रों देवतां विचृतौ नख्यंत्रिम्पितरों देवतांषाढा नख्यंत्रमापों देवतांषाढा नख्यंत्रं विश्वें देवा देवतां श्रोणा नख्यंत्रं विष्णुंदेवता श्रविष्ठा नख्यंत्रं वसंवः [27]

देवतां शतिभेषङ्गख्यंत्रमिन्द्रों देवतां प्रोष्ठपदा नख्यंत्रम्ज एकंपाद्देवतां प्रोष्ठपदा नख्यंत्रमिहंर्बुध्रियों देवतां रेवती नख्यंत्रम्पूषा देवतांश्वयुजौ नख्यंत्रमृश्विनौं देवतांप्भरंणीर्नख्यंत्रं युमो देवतां पूर्णा पृश्चाद्यतें देवा अदंधुः॥ [28]

सम्रंता रुद्राणांम्युतंश्च पश्चंचत्वारि श्राच॥11॥

मध्रंश्च माधंवश्च वासंन्तिकावृत् शुक्रश्च श्रुचिश्च ग्रैष्मांवृत् नमश्च नम्स्यंश्च वार्षिकावृत् इषश्चोर्जश्चं शारदावृत् सहंश्च सहस्यंश्च हैमंन्तिकावृत् तपंश्च तप्स्यंश्च शैशिरावृत् अग्नेरंन्तःश्चेषोऽसि कल्पंतां द्यावांपृथिवी कल्पंन्तामाप् ओषंधीः कल्पंन्तामृग्नयः पृथङ्गम् ज्यैष्ठ्यांय सन्नंताः [29]

येंऽग्नयः समंनसोऽन्तरा द्यावांपृथिवी शैशिरावृत् अभि कल्पंमाना इन्द्रंमिव देवा अभि सं विंशन्तु संयच् प्रचेताश्चाग्नेः सोमंस्य सूर्यस्योग्रा चं भीमा चं पितृणां यमस्येन्द्रंस्य ध्रुवा चं पृथिवी चं देवस्यं सिवृतुर्म्रुतां वरुणस्य धूत्री च धरित्री च मित्रावरुणयोर्मित्रस्यं धातुः प्राची च प्रतीची च वसूना र रद्राणाम् [30]

आदित्यानान्ते तेऽधिपतयस्तेभ्यो नमस्ते नों मृडयन्तु ते यं द्विष्मो यश्चं नो द्वेष्टि तं वो जम्भे दधामि सहस्रस्य प्रमा असि सहस्रंस्य प्रतिमा असि सहस्रंस्य विमा असि सहस्रंस्योन्मा असि साहस्रोऽसि सहस्रांय त्वेमा में अग्न इष्टंका धेनवंः सन्त्वेकां च शृतं चं सहस्रं चायुतंं च [31]

नियुतं च प्रयुतं चार्ब्दं च न्यंर्ब्दं च समुद्रश्च मध्यं चान्तंश्च परार्धश्चेमा में अग्न इष्टंका धेनवंः सन्तु षृष्टिः सहस्रंम्युत्मख्वीयमाणा ऋत्स्थाः स्थंर्तावृधों घृत्श्चतों मधुश्चृत ऊर्जंस्वतीः स्वधाविनीस्ता में अग्न इष्टंका धेनवंः सन्तु विराजो नामं काम्दुघां अमुत्रामुष्मिं ह्याँके॥ [32]

महिं सप्तद्शेनांवस्युवांता अभि नोऽनुं नृश्चतुंर्दश च॥12॥

स्मिद्दिशामाशयां नः सुवर्विन्मधोरतो मार्धवः पात्वस्मान्। अग्निर्देवो दुष्टरीतुरदाभ्य इदं ख्यत्र रंख्यतु पात्वस्मान्। र्थंतर सामंभिः पात्वस्मान्गांयत्री छन्दंसां विश्वरूपा। त्रिवृत्रों विष्ठया स्तोमो अहा समुद्रो वातं इदमोर्जः पिपर्तु। उग्रा दिशाम्भिभूतिर्वयोधाः शुचिः शुक्रे अहंन्योज्सीनां। इन्द्राधिपतिः पिपृतादतों नो महिं [33]

ख्यत्रं विश्वतों धारयेदम्। बृहथ्सामं ख्यत्रभृद्वृद्धवृंष्णियं त्रिष्ठभौजः शुभितमुग्रवीरम्। इन्द्र स्तोमेन पश्चद्दशेन् मध्यंमिदं वातेन सगरेण रख्य। प्राची दिशाः सहयंशा यशंस्वती विश्वं देवाः प्रावृषाह्यः सुवंवती। इदं ख्यतं दुष्टरंमस्त्वोजोऽनांधृष्टः सहस्त्रियः सहस्वत्। वैरूपे सामंत्रिह तच्छंकेम् जगत्यैनं विख्व्या वेशयामः। विश्वं देवाः सप्तद्शेनं [34]

वर्च इदं ख्युत्र संलिलवांतमुग्रम्। धृत्री दिशां ख्युत्रमिदं दांधारोपस्थाशांनाम्मित्रवंदस्त्वोजः। मित्रांवरुणा श्ररदाह्नां चिकिलू अस्मै राष्ट्राय मित्र शर्म यच्छतम्। वैराजे सामृत्रधि मे मनीषानुष्टुभा सम्भृतं वीर्यर् सहंः। इदं ख्युत्रम्मित्रवंदाईदांनु मित्रांवरुणा रख्यंतमाधिपत्यैः। सम्माड्डिशा सहसाम्नी सहंस्वत्यृतुर्हेम्नतो विष्ठयां नः

पिपर्तु। अवस्युवांताः [35]

बृह्तीर्न् शक्वंशिर्मं यज्ञमंवन्तु नो घृताचीः। सुवंविती सुद्यां नः पर्यस्वती दिशां देव्यंवतु नो घृताचीं। त्वं गोपाः पुरएतोत पश्चाद्वृहंस्पते याम्यां युङ्कि वाचम्। ऊर्ध्वा दिशा रन्तिराशौषंधीना संवथ्मरेणं सिवता नो अहाम्। रेवथ्सामातिंच्छन्दा उ छन्दोजांतशत्रुः स्योना नो अस्तु। स्तोमंत्रयिश्वरशे भुवंनस्य पित्न विवंस्वद्वाते अभि नंः [36]

गृणाहि। घृतवंती सवित्राधिपत्यैः पर्यस्वती रन्तिराशां नो अस्तु। ध्रुवा दिशां विष्णुप्त्यघोरास्येशांना सहंसो या मनोतां। बृह्स्पतिर्मात्रिश्चोत वायुः संधुवाना वातां अभि नो गृणन्तु। विष्टम्भो दिवो धरुणः पृथिव्या अस्येशांना जगंतो विष्णुपत्नी। विश्वव्यंचा इषयंन्ती सुभूंतिः शिवा नो अस्त्वदितिरुपस्थे। वैश्वानरो न ऊत्या पृष्टो दिव्यनुं नोऽद्यानुंमतिरन्विदंनुमते त्वङ्कयां नश्चित्र आ भुवत्को अद्य युंङ्के॥ [37]

नर्मस्ते रुद्र नमो हिरंण्यबाहवे नम्स्सहंमानाय नर्म आव्याधिनींभ्यो नर्मो भ्वाय नर्मो ज्येष्ठाय नर्मो दुन्दुभ्याय नम्स्सोमाय नर्म इरिण्याय द्रापे सहस्राण्येकांदश॥11॥ नर्मस्ते रुद्र नर्मो भुवाय द्रापे सप्तविरशितः॥27॥ नर्मस्ते रुद्र तबौँ जम्भें दधामि॥ हरिः ओम्॥ श्रीकृष्णार्पणमस्तु॥

॥ हरिः ओम्॥॥ तैत्तिरीयसंहिता चतुर्थकाण्डे पश्चमः प्रश्नः॥

॥पश्चमः प्रश्नः॥

॥ तैत्तिरीयसंहितायां चतुर्थकाण्डे पञ्चमः प्रश्नः॥

हस्ते दिख्विषव उभाभ्यां द्वावि श्रितिश्च॥1॥

नमंस्ते रुद्र मृन्यवं उतो त इषंवे नमंः। नमंस्ते अस्तु धन्वंने बाहुभ्यांमुत ते नमंः। या त इषुंः शिवतंमा शिवम्बभूवं ते धनुंः। शिवा शंर्व्यां या तव तयां नो रुद्र मृडय। या ते रुद्र शिवा तनूरघोरापांपकाशिनी। तयां नस्तनुवा शंतंमया गिरिंशन्ताभि चांकशीहि। यामिषुं गिरिशन्त हस्तें [1]

बिभूष्यस्तेवे। शिवां गिरित्र तां कुरु मा हिर्साः पुरुषं जगत्। शिवेन वर्चसा त्वा गिरिशाच्छां वदामसि। यथां नः सर्वमिञ्जगंदय्ख्यमः सुमना असंत्। अध्यंवोचदिधवृक्ता प्रंथमो दैव्यों भिषक्। अहीर्श्च सर्वांश्चम्भयन्थ्सर्वांश्च यातुधान्यः। असौ यस्ताम्रो अरुण उत बुभुः सुमङ्गलंः। ये चेमाः रुद्रा अभितों दिख्यु [2]

श्रिताः संहस्रशोऽवैषा हे हं ईमहे। असौ योंऽवसर्पति नीलंग्रीवो विलोहितः। उतैनं गोपा अंदश्त्रदंशन्नुदहार्यः। उतैनं विश्वां भूतानि स दृष्टो मृंडयाति नः। नमो अस्तु नीलंग्रीवाय सहस्राख्यायं मीढुषें। अथो ये अंस्य सत्वांनोऽहं तेभ्योंऽकरं नमंः। प्र मृंश्च धन्वंनुस्त्वमुभयोरार्बियोर्ज्याम्। याश्चं ते हस्त इषंवः [3]

परा ता भंगवो वप। अवतत्य धनुस्त्व सहंस्राख्य शतेषुधे। निशीर्य शत्यानाम्मुखां शिवो नः सुमनां भव। विज्यं धनुंः कपिर्दिनो विशंल्यो बाणंवा उत। अनेशन्नस्येषंव आभुरंस्य निष्क्षिः। या ते हेतिर्मीं ढुष्टम् हस्ते बभूवं ते धनुंः। तयास्मान् विश्वतस्त्वमयख्यमया पिरं भ्रजा नमंस्ते अस्त्वायंधायानांतताय धृष्णवें। उभाभ्यांमुत ते नमों बाहुभ्यां तव धन्वंने। पिरं ते धन्वंनो हेतिरस्मान्वृंणक्त विश्वतंः। अथो य इंषुधिस्तवारे अस्मन्नि धेहि तम्॥ [4]

वनानाम्पतंये नमो नम् एकान्नत्रिष्शचं॥2॥

नमो हिरंण्यबाहवे सेनान्यें दिशां च पत्ये नमो नमों वृख्येभ्यो हरिंकेशेभ्यः पशूनाम्पत्ये नमो नमेः सस्पिञ्जराय त्विषीमते पथीनाम्पतंये नमो नमों बस्रुशायं विव्याधिनेऽन्नांनाम्पतंये नमो नमो हिरेकेशायोपवीतिनें पुष्टानाम्पतंये नमो नमों भ्वस्य हेत्यै जगंताम्पतंये नमो नमों रुद्रायांतताविने ख्येत्रांणाम्पतंये नमो नमेः सूतायाहंन्त्याय वनांनाम्पतंये नमो नमः [5]

रोहिताय स्थपतंथे वृख्वाणाम्पतंथे नमो नमों मुन्निणे वाणिजाय कख्वांणाम्पतंथे नमो नमों भुवन्तथें वारिवस्कृतायौषंधीनाम्पतंथे नमो नमें उच्चेघींषायाऋन्दयंते पत्तीनाम्पतंथे नमो नमें कृथ्स्रवीताय धावंते सत्वंनाम्पतंथे नमो। [6]

कुलुञ्चानाम्पतंये नमो नमोऽश्वंपतिभ्यस्त्रीणि च॥3॥

नमः सहंमानाय निव्याधिनं आव्याधिनीनाम्पतंये नमो नमः ककुभायं निष्क्षिणं स्तेनानाम्पतंये नमो नमो निष्क्षिणं इष्धिमते तस्कंराणाम्पतंये नमो नमो वश्चते परिवश्चते स्तायूनाम्पतंये नमो नमो निचेरवे परिचरायारंण्यानाम्पतंये नमो नमः सृकाविभ्यो जिघा स्त्रद्धो मुष्णताम्पतंये नमो नमोऽसिमद्यो नक्तं चरंद्धः प्रकृन्तानाम्पतंये नमो नमे उष्णीिषणे गिरिच्रायं कुलुश्चानाम्पतंये नमो नर्मः [7]

इषुंमद्भो धन्वाविभ्यंश्च वो नमो नमं आतन्वानेभ्यंः प्रतिदधानेभ्यश्च वो नमो नमं आयच्छंद्भो विसृजद्भश्च वो नमो नमा असीनेभ्यः शयानेभ्यश्च वो नमो नमं सवपद्भो जाग्रंद्भश्च वो नमो नम् असीनेभ्यः शयानेभ्यश्च वो नमो नमंः स्वपद्भो जाग्रंद्भश्च वो नमो नम्सित्तष्ठंद्भो धावंद्भश्च वो नमो नमंः स्भाभ्यंः सभापंतिभ्यश्च वो नमो नमो नमो नमो अश्वेभ्योऽश्वंपतिभ्यश्च वो नमंः॥ [8]

रथेंभ्यः श्वपंतिभ्यश्च द्वे चं॥४॥

नमं आव्याधिनींभ्यो विविध्यंन्तीभ्यश्च वो नमो नम् उगंणाभ्यस्तृ १ हृतीभ्यंश्च वो नमो नमो गृथ्सेभ्यो गृथ्सपंतिभ्यश्च वो नमो नमो ब्रातेंभ्यो ब्रातंपितिभ्यश्च वो नमो नमो गृणेभ्यो गृणपंतिभ्यश्च वो नमो नमो विरूपेभ्यो विश्वरूपेभ्यश्च वो नमो नमो महद्भ्यः ख्वुङ्ककेभ्यश्च वो नमो नमो र्थिभ्योऽर्थेभ्यंश्च वो नमो नमो रथेंभ्यः [9]

रथंपतिभ्यश्च वो नमो नमः सेनाँभ्यः सेनानिभ्यंश्च वो नमो नमः ख्यत्तभ्यः संग्रहीतृभ्यंश्च वो नमो नम्स्तख्यंभ्यो रथकारेभ्यंश्च वो नमो नमः कुलांलेभ्यः कुमरिंभ्यश्च वो नमो नमः पुञ्जिष्टेंभ्यो निषादेभ्यंश्च वो नमो नमं इषुकृद्धों धन्वकृद्धंश्च वो नमो नमो मृग्युभ्यः श्वनिभ्यंश्च वो नमो नमः श्वभ्यः श्वपंतिभ्यश्च वो नमः॥ [10]

सुबृध्वेने च पश्चेवि॰शतिश्च॥५॥

नमों भवायं च रुद्रायं च नमः श्वांयं च पशुपतंये च नमों नीलंग्रीवाय च शितिकण्ठांय च नमः कप्रिंने च व्युंप्तकेशाय च नमः सहस्राख्यायं च श्रतधंन्वने च नमों गिरिशायं च शिपिविष्टायं च नमों मीढुष्टंमाय चेषुंमते च नमों हुस्वायं च वामनायं च नमों बृह्ते च वर्षीयसे च नमों वृद्धायं च संवृध्वंने च [11]

नमो अग्नियाय च प्रथमायं च नमं आशवें चाजिरायं च नमः शीप्रियाय च शीभ्याय च नमं ऊर्म्याय चावस्वन्याय च नमः स्रोतस्याय च द्वीप्याय च॥ [12]

प्रतिश्रवायं च पश्चंविश्शतिश्च॥६॥

नमों ज्येष्ठायं च किन्छायं च नमेः पूर्वजायं चापर्जायं च नमों मध्यमायं चापगुल्भायं च नमों जघन्यांय च बुध्नियाय च नमेः सोभ्यांय च प्रतिसूर्याय च नमो याम्यांय च खोम्यांय च नमं उर्वयांय च खल्यांय च नमः श्लोक्यांय चावसान्यांय च नमो वन्यांय च कख्यांय च नमः श्रवायं च प्रतिश्रवायं च [13]

नमं आशुषेणाय चाशुरंथाय च नमः शूरांय चावभिन्दते च नमो वर्मिणे च वरूथिने च नमो बिल्मिने च कव्चिने च नमेः श्रुतायं च श्रुतसेनायं च॥ [14]

वैशन्तार्यं च त्रिष्शर्यं॥७॥

नमों दुन्दुभ्यांय चाहन्न्यांय च नमों धृष्णवें च प्रमृशायं च नमों दूतायं च प्रहिंताय च नमों निषक्षिणें चेषुधिमतें च नमंस्तीख्णेषंवे चायुधिनें च नमेः स्वायुधायं च सुधन्वंने च नमः स्रुत्यांय च पथ्यांय च नमेः काट्यांय च नीप्यांय च नमः सूद्यांय च सर्स्यांय च नमों नाद्यायं च वैशन्तायं च [15]

नमः कूप्याय चावट्याय च नमो वर्ष्याय चावर्ष्यायं च नमो मेघ्याय च विद्युत्याय च नमे ईप्रियाय चात्प्याय च नमो वात्याय च रेष्मियाय च नमो वास्त्व्याय च वास्तुपायं च॥ [16] शिवतंराय च त्रिष्शर्च॥८॥

नमः सोमांय च रुद्रायं च नमंस्ताम्रायं चारुणायं च नमंः शंगायं च पशुपतंये च नमं उग्रायं च भीमायं च नमों अग्रेवधायं च दरेवधायं च नमों हुन्ने च हनीयसे च नमों वृख्येभ्यो हरिकेशेभ्यो नमंस्ताराय नमः शम्भवं च मयोभवं च नमः शंकरायं च मयस्करायं च नमः शिवायं च शिवतंराय च [17]

नम्स्तीर्थ्याय च कूल्याय च नमः पार्याय चावार्याय च नमः प्रतरंणाय चोत्तरंणाय च नमं आतार्याय चालाद्याय च नमः शष्याय च फेन्याय च नमः सिक्त्याय च प्रवाह्याय च॥ [18]

उलुप्यांय च त्रयंस्त्रिश्शच॥९॥

नमं इरिण्यांय च प्रपृथ्यांय च नमंः किश्शिलायं च ख्वयंणाय च नमंः कपर्दिने च पुलस्तये च नमो गोष्ठांय च गृह्यांय च नम्स्तल्प्यांय च गेह्यांय च नमंः काट्यांय च गह्वरेष्ठायं च नमों हृद्य्यांय च निवेष्प्यांय च नमंः पाश्सव्यांय च रजस्यांय च नमः शुष्क्यांय च हिरित्यांय च नमो लोप्यांय चोलप्यांय च [19]

नमं ऊर्व्याय च सूर्म्याय च नमंः पृर्ण्याय च पर्णशृद्याय च नमोऽपगुरमाणाय चाभिघ्नते च नमं आक्खिद्ते चं प्रक्खिद्ते च नमों वः किरिकेभ्यों देवाना ह हदंयेभ्यो नमों विख्वीणकेभ्यो नमों विचिन्वत्केभ्यो नमं आनिरहतेभ्यो नमं आमीवत्केभ्यः॥ [20]

अस्मिः स्तुनुवंः स्तुहि पिनांकुमेकान्नत्रिष्शाचं॥10॥

द्रापे अन्धंसस्पते दरिंद्रज्ञीलंलोहित। एषाम्पुरुषाणामेषाम्पंश् भेर्मारो मो एषां किं चनामंमत्। या तें रुद्र शिवा तुनः शिवा विश्वाहंभेषजी। शिवा रुद्रस्यं भेषजी तयां नो मृड जीवसें। इमा रुद्रायं तुवसें कपूर्दिनें ख्युयद्वीराय प्र भरामहे मृतिम्। यथां नः शमसंद्विपदे चतुंष्पदे विश्वंम्पुष्टम्ग्रामें अस्मित्र [21]

अनांतुरम्। मृडा नों रुद्रोत नो मयंस्कृधि ख्ययद्वीराय नमंसा विधेम ते। यच्छं च योश्च मनुरायजे पिता तदंश्याम् तवं रुद्र प्रणीतौ। मा नो महान्तंमुत मा नो अर्भकम्मा न उख्यन्तमुत मा नं उख्यितम्। मा नो वधीः पितर्म्मोत मातरम्प्रिया मा नंस्तनुवंः [22]

रुद्र रीरिषः। मा नंस्तोके तनंये मा न आयंषि मा नो गोषु मा नो अश्वेष रीरिषः। वीरान्मा नो रुद्र भामितो वंधीरह्विष्मंन्तो नमंसा विधेम ते। आरात्तें गोघ्न उत पूरुष्घे ख्ययद्वीराय सुम्नम्स्मे ते अस्तु। रख्यां च नो अधिं च देव ब्रह्मधां च नः शर्म यच्छ द्विबर्हाः। स्तुहि [23]

श्रुतं गंर्त्सदं युवांनम्मृगं न भीममंपहृत्रुमुग्रम्। मृडा जीरेत्रे रुंद्र स्तवांनो अन्यं ते अस्मन्नि वंपन्तु सेनाः। परि णो रुद्रस्यं हेतिर्वृणक्तु परि त्वेषस्यं दुर्मृतिरंघायोः। अवं स्थिरा मघवंद्धस्तनुष्व मीद्वंस्तोकाय तनयाय मृडय। मीदंष्टम् शिवंतम शिवो नः सुमनां भव। प्रमे वृख्य आयुंधं निधाय कृत्तिं वसांन आ चेर् पिनांकम् [24]

बिश्रदा गंहि। विकिरिद विलोहित नमंस्ते अस्तु भगवः। यास्ते सहस्र हेतयोऽन्यमस्मन्नि वंपन्तु ताः। सहस्रांणि सहस्रधा बांहुवोस्तवं हेतयः। तासामीशांनो भगवः पराचीना मुखां कृधि॥ [25] सहस्राणि सहस्रशो ये रुद्रा अधि भूम्याम्। तेषारं सहस्रयोजनेऽव धन्वानि तन्मसि। अस्मिन्मंहृत्यंर्णवेंऽन्तिरंख्ये भ्वा अधि। नीलंग्रीवाः शितिकण्ठाः शुर्वा अधः ख्यंमाचराः। नीलंग्रीवाः शितिकण्ठा दिवरं रुद्रा उपंश्रिताः। ये वृख्येषुं सस्पिअंरा नीलंग्रीवा विलोहिताः। ये भूतानामधिपतयो विशिखासः कप्रदिनः। ये अन्नेषु विविध्यंन्ति पात्रेषु पिबंतो जनान्। ये पृथाम्पंथिरख्यंय ऐलबृदा यव्युधंः। ये तीर्थानिं [26]

प्रचरंन्ति सृकावंन्तो निषक्षिणः। य पृतावंन्तश्च भूया रेसश्च दिशों रुद्रा विंतस्थिरे। तेषा रे सहस्रयोजनेऽव धन्वांनि तन्मसि। नमों रुद्रेभ्यो ये पृंथिव्यां येंऽन्तरिंख्ये ये दिवि येषामत्रं वातों वर्षमिषंवस्तेभ्यो दश् प्राचीर्दशं दिख्णा दशं प्रतीचीर्दशोदींचीर्दशोध्विंस्तेभ्यो नम्स्ते नों मृडयन्तु ते यं द्विष्मो यश्चं नो द्वेष्टि तं वो जम्भे दधामि॥ [27]

॥ हरिः ओम्॥॥ तैत्तिरीयसंहिता चतुर्थकाण्डे षष्ठः प्रश्नः॥

अश्मन् य इमोदेनमाशुः प्राचीं जीमृतंस्य यदक्रन्दो मा नौ मित्रो ये वाजिनं नवं॥ 9॥ अश्मन्मनोयुज् प्राचीमनु शर्म यच्छतु तेषांमुभिगूर्तिः षद्वंत्वारि श्यत्। अश्मन् हृविष्मान्॥ हरिः ओम्। श्रीकृष्णार्पणमस्तु॥ अश्मन् य इमोदेंनमाशुः प्राचौँ जीमूर्तस्य यदक्रन्दो मा नों मित्रो ये वाजिनं नवं॥ 9॥ अश्मन्मनोयुजं प्राचीमनु शर्मं यच्छतु तेषांमुभिगूँर्तिः षद्वंत्वारि श्यात्। अश्मन् हृविष्मान्॥ हरिः ओम्। श्रीकृष्णार्पणमस्तु॥

॥षष्ठमः प्रश्नः॥

॥ तैत्तिरीयसंहितायां चतुर्थकाण्डे षष्ठमः प्रश्नः॥

उपं देवान् वद्गांणुदाश्चतुंश्चत्वारि शच॥ 1॥

अश्मन्नूर्ज्म्पर्वते शिश्रियाणां वाते पूर्जन्ये वर्रुणस्य शुष्मैं। अद्म ओषंधीभ्यो वनस्पतिभ्योऽधि सम्भृतां तां न इष्मूर्जं धत्त मरुतः सर्रराणाः। अश्म ईस्ते ख्युदमुं ते शुगृंच्छतु यं द्विष्मः। समुद्रस्यं त्वाऽवाक्याग्रे पिरं व्ययामिस। पावको अस्मभ्य शिवो भव। हिमस्यं त्वा जरायुणाग्रे पिरं व्ययामिस। पावको अस्मभ्य शिवो अस्मभ्य शिवो अस्मभ्य शिवो अस्मभ्य शिवो अस्मभ्य शिवो अप्ति

ज्मन्नुपं वेत्सेऽवंत्तरं नदीष्वा। अग्ने पित्तम्पामंसि। मण्डूंकि ताभिरा गंहि सेमं नो यज्ञम्। पावकवंणं शिवं कृषि। पावक आ चित्रयंन्त्या कृपा। ख्यामंन्नुरुच उषसो न भानुना। तूर्वन्न यामन्नेतंशस्य नू रण आ यो घृणे। न तंतृषाणो अजरंः। अग्ने पावक रोचिषां मुन्द्रयां देव जिह्नया। आ देवान् [2] वृख्यि यख्यिं च। स नंः पावक दीदिवोऽग्नें देवा इहा वह। उप यज्ञ हिवश्चं नः। अपामिदं न्ययंन समुद्रस्यं निवेशनम्। अन्यं तें अस्मत्तंपन्तु हेतयः पावको अस्मभ्य शिवो भव। नमस्ते हरसे शोचिषे नमस्ते अस्त्वर्चिषें। अन्यं तें अस्मत्तंपन्तु हेतयः पावको अस्मभ्य शिवो भव। नृषदे वट् [3]

अप्सुषदे वड्वंनसदे वड्वंरिह्षदे वट्श्संवर्विदे वट्। ये देवा देवानां यज्ञियां यज्ञियांना संवध्सरीणमुपं भागमासंते। अहुतादो हिवषो यज्ञे अस्मिन्थ्स्वयं जुंहुध्वम्मधुंनो घृतस्यं। ये देवा देवेष्विधं देवत्वमायन् ये ब्रह्मणः पुरप्तारो अस्य। येभ्यो नर्ते पवंते धाम किं चन न ते दिवो न पृंथिव्या अधि सुषुं। प्राणदाः [4]

अपानदा व्यानदाश्चंख्युर्दा वंर्चोदा वंरिवोदाः। अन्यं ते अस्मत्तंपन्तु हेतयः पावको अस्मभ्य शिवो भव। अग्निस्तिग्मेनं शोचिषा यश्सद्विश्वं न्यंत्रिणम्। अग्निर्नो वश्सते र्यिम्। सैनानींकेन सुविदत्रों अस्मे यष्टां देवाश आयंजिष्ठः स्वस्ति। अदंब्यो गोपा उत नः पर्स्पा अग्नै

द्युमदुत रेविहेदीहि॥ [5]

जुजानैनौषंधीनां भूमिं जुनयंन्नूतये नमो नवं च॥ 2॥

य इमा विश्वा भुवंनानि जुह्नदिष्रहोतां निष्सादां पिता नंः। स आशिषा द्रविणिमिच्छमांनः परमुच्छदो वर् आ विवेश। विश्वकर्मा मनंसा यद्विहाया धाता विधाता पर्मोत संदक्। तेषांमिष्टानि समिषा मंदन्ति यत्रं सप्तर्षीन्पर एकंमाहुः। यो नंः पिता जनिता यो विधाता यो नंः सतो अभ्या सञ्जजानं। [6]

यो देवानां नाम्धा एकं एव तर संम्प्रश्नम्भवंना यन्त्यन्या। त आयंजन्त द्रविण् समंस्मा ऋषंयः पूर्वे जिर्तारो न भूना। असूर्ता सूर्ता रजंसो विमाने ये भूतानिं समकृण्वित्रमानिं। न तं विदाय य इदं जजानान्यद्युष्माकृमन्तंरम्भवाति। नीहारेण प्रावृंता जल्प्यां चासुतृपं उक्थशासंश्चरन्ति। परो दिवा पर एना [7]

पृथिव्या परो देवेभिरसुंरैर्गुहा यत्। कः स्विद्गर्भं प्रथमं देध्र आपो यत्रं देवाः समगंच्छन्त विश्वें। तमिद्गर्भम्प्रथमं देध्र आपो यत्रं देवाः समगंच्छन्त विश्वें। अजस्य नाभावध्येकमर्पित्य्यँस्मिन्निदं विश्वम्भुवंन्- मधि श्रितम्। विश्वकंर्मा ह्यजंनिष्ट देव आदिद्गंन्धवो अभवद्वितीयः। तृतीयः पिता जंनितौषंधीनाम् [8]

अपां गर्भं व्यंदधात्पुरुत्रा। चख्युंषः पिता मनंसा हि धीरों घृतमेने अजनुत्रन्नंमाने। यदेदन्ता अदंद १ हन्त् पूर्व आदिद्यावांपृथिवी अप्रथेताम्। विश्वतंश्चख्युरुत विश्वतोमुखो विश्वतोहस्त उत विश्वतंस्पात्। सं बाहुभ्यां नमंति सम्पतंत्रैर्द्यावांपृथिवी जनयंन्देव एकंः। कि १ स्विदासीदिधिष्ठानमारम्भणं कत्मिष्स्वित्किमांसीत्। यदी भूमिं जनयन्नं [9]

विश्वकंर्मा वि द्यामौर्णोन्मिह्ना विश्वचंख्वाः। किश्व स्विद्वनं क उ स वृख्य आंसीद्यतो द्यावापृथिवी निष्टत्ख्युः। मनीषिणो मनंसा पृच्छतेदु तद्यद्ध्यतिष्ठद्भुवंनानि धारयत्रं। या ते धामांनि परमाणि यावमा या मध्यमा विश्वकर्मत्रुतेमा। शिख्या सर्खिभ्यो ह्विषि स्वधावः स्वयं यंजस्व तनुवं जुषाणः। वाचस्पतिं विश्वकंर्माणमूतये [10]

मुनोयुजं वाजें अद्या हुंवेम। स नो नेदिंष्ठा हवंनानि

जोषते विश्वशंम्भूरवंसे साधुकंमी। विश्वंकर्मन् ह्विषां वावृधानः स्वयं यंजस्व तुनुवं जुषाणः। मुद्यंन्त्वन्ये अभितः सपत्नां इहास्माकंम्मघवां सूरिरंस्तु। विश्वंकर्मन् ह्विषा वर्धनेन त्रातार्मिन्द्रंमकृणोरवध्यम्। तस्मै विशः समनमन्त पूर्वीर्यमुग्रो विह्व्यो यथासंत्। समुद्रायं वयुनांय सिन्धूंनाम्पतंये नमः। नदीना सर्वांसाम्पित्रे जुंहुता विश्वकंमणे विश्वाहामंत्र्यं हिवः॥ [11]

देवाः शुतपंया अभि वाजंस्य पड्वि श्रितिश्च॥3॥

उदेनमुत्तरां न्याग्नें घृतेनाहुत। रायस्पोषेण स॰ सृंज प्रजयां च धनेन च। इन्द्रेमम्प्रतरां कृधि सजातानांमसद्वशी। समेनं वर्चसा सृज देवेभ्यों भागधा अंसत्। यस्यं कुर्मो ह्विर्गृहे तमंग्ने वर्धया त्वम्। तस्मै देवा अधि ब्रवत्रयं च ब्रह्मणस्पतिः। उदं त्वा विश्वं देवाः [12]

अग्रे भरंन्तु चित्तिंभिः। स नों भव शिवतंमः सुप्रतींको विभावसः। पश्च दिशो दैवींर्यज्ञमंवन्तु देवीरपामंतिं दुर्मतिम्बाधमानाः। रायस्पोषे यज्ञपंतिमाभजन्तीः। रायस्पोषे अधि यज्ञो अंस्थाथ्समिद्धे अग्नाविधं मामहानः। उक्थपंत्र ईड्यो गृभीतस्त्रप्तं घर्मम्परिगृह्यायजन्त। ऊर्जा यद्यज्ञमशंमन्त देवा दैव्याय धर्त्रे जोष्ट्रैं। देवश्रीः श्रीमंणाः शतपंयाः [13]

पुरिगृह्यं देवा यज्ञमांयत्र्। सूर्यरिष्म्र्हिरिकेशः पुरस्तांध्सिविता ज्योतिरुद्या अजंस्रम्। तस्यं पूषा प्रस्तं यांति देवः सम्पश्यन्विश्वा भुवंनानि गोपाः। देवा देवेभ्यो अध्वर्यन्तो अस्थुर्वीत श्रामित्रे शंमिता यज्ञध्यै। तुरीयो यज्ञो यत्रं ह्व्यमेति ततः पावका आशिषो नो जुषन्ताम्। विमानं एष दिवो मध्यं आस्त आपप्रिवात्रोदंसी अन्तरिख्यम्। स विश्वाचीरिभ [14]

चृष्टे घृताचीरन्त्रा पूर्वमपरं च केतुम्। उख्या संमुद्रो अरुणः सुंपूर्णः पूर्वस्य योनिम्पितुरा विवेश। मध्ये दिवो निहितः पृश्चिरश्मा वि चंक्रमे रजंसः पात्यन्तौं। इन्द्रं विश्वां अवीवृधन्थ्समुद्रव्यंचसं गिरंः। र्थीतंम र्र्थानां वार्जाना र् सत्पंतिम्पतिम्। सुम्रहूर्यज्ञो देवा र आ चं वख्यद्यख्यंद्ग्निर्देवो देवा र आ चं वख्यत्। वार्जस्य मा प्रस्वनौद्धाभेणोदंग्रभीत्। अथां सपत्ना इन्द्रों मे निग्राभेणाधंरा र अकः। उद्घामं चं निग्राभं च ब्रह्मं देवा अंवीवृधन्न। अथां सपत्नांनिन्द्राग्नी मे

विषूचीनाुन्व्यंस्यताम्॥ [15]

दीया दायो जंयन्त्वमित्रान्त्र चंत्वारिष्शर्च॥ ४॥

आशुः शिशांनो वृष्मो न युध्मो घंनाघनः ख्योभणश्चर्षणीनाम्। सङ्कन्दंनोऽनिमिष एंकवीरः शृतश्सेनां अजयथ्याकिमिन्द्रंः। संक्रन्दंनेनानिमिषेणं जिष्णानां युत्कारेणं दुश्चवनेनं धृष्णानां। तिदन्द्रंण जयत् तथ्यंहध्वं युधो नर् इषुंहस्तेन वृष्णां। स इषुंहस्तैः स निषङ्गिभिर्वशी सश्स्रेष्टा स युध् इन्द्रों गुणेनं। सश्सृष्टजिथ्योम्पा बांहुश्ध्यूर्ध्वधंन्वा प्रतिहिताभिरस्तां। बृहंस्पते परि दीय [16]

रथेन रख्योहामित्रारं अपबार्धमानः। प्रभुञ्जन्थ्सेनाः प्रमुणो युधा जयंत्रस्माकंमेध्यविता रथांनाम्। गोत्रभिदं गोविदं वर्ज्ञंबाहुं जयंन्तमज्मं प्रमृणन्तमोजंसा। इमर्संजाता अनुं वीरयध्वमिन्द्ररं सखायोऽनु सर्रंभध्वम्। बलुविज्ञायः स्थिवंरः प्रवीरः सहंस्वान् वाजी सहंमान उग्रः। अभिवीरो अभिसंत्वा सहोजा जैत्रंमिन्द्र रथमा तिष्ठ गोवित्। अभि गोत्राणि सहंसा गाहंमानोऽदायः [17]

वीरः शतमंन्युरिन्द्रेः। दुश्चवनः पृतनाषाडंयुध्योंऽस्माक्ष् सेनां अवतु प्र युथ्सु। इन्द्रं आसां नेता बृह्स्पतिर्दिख्यंणा यज्ञः पुर एतु सोमः। देवसेनानांमभिभञ्जतीनां जयन्तीनाम्म्रुतो यन्त्वग्रें। इन्द्रंस्य वृष्णो वरुणस्य राज्ञं आदित्यानाम्म्रुताष्ट्रं शर्धं उग्रम्। महामनसाम्भुवनच्यवानां घोषो देवानां जयंतामुदंस्थात्। अस्माक्मिन्द्रः समृतेषु ध्वजेष्वस्माकं या इषवस्ता जंयन्तु। [18]

अस्माकं वीरा उत्तरे भवन्त्वस्मानं देवा अवता हवेषु। उद्धर्षय मघवन्नायंधान्युथ्मत्वंनाम्मामकानाम्महा स्सि। उद्घंत्रहन्वाजिनां वाजिनान्युद्रथानां जयंतामेतु घोषंः। उप्रेत्रत जयंता नरः स्थिरा वंः सन्तु बाहवंः। इन्द्रों वः शर्म यच्छत्वनाधृष्या यथासंथ। अवंसृष्टा परां पत् शरंव्ये ब्रह्मंस शिता। गच्छामित्रान्म्र [19]

विश मैषां कं चनोच्छिषः। मर्माणि ते वर्मभिश्छादयामि सोमस्त्वा राजामृतेनाभि वस्ताम्। उरोर्वरीयो वरिवस्ते अस्तु जयन्तं त्वामन् मदन्तु देवाः। यत्रं बाणाः सम्पतन्ति कुमारा विशिखा इंव। इन्द्रों नस्तत्रं वृत्रहा विश्वाहा शर्मं यच्छतु॥

[20]

अगा ५ सहस्राक्ष देवास्सहस्रंधारामत्य ५ हा अनुंवर्त्मानः षोडंश च॥ 5॥

प्राचीमन् प्रदिशम्प्रेहिं विद्वान्ग्नेरंग्ने पुरो अंग्निर्भवेह। विश्वा आशा दीद्यांनो वि भाह्यूर्जं नो धेहि द्विपदे चतुंष्पदे। क्रमंध्वमृग्निना नाकमुख्यूर् हस्तेषु विभ्रंतः। दिवः पृष्ठर सुवर्गत्वा मिश्रा देवेभिराद्धम्। पृथिव्या अहमुदन्तरिंख्यमारुंहम्न्तरिंख्यादिवमारुंहम्। दिवो नाकस्य पृष्ठाथ्सुवर्ज्योतिंरगाम् [21]

अहम्। सुवर्यन्तो नापैंख्यन्त आ द्यार रोहन्ति रोदंसी। यज्ञं ये विश्वतीधार्र सुविद्वारसो वितेनिरे। अग्ने प्रेहिं प्रथमो देवयतां चख्युंर्देवानांमुत मर्त्यानाम्। इयंख्यमाणा भृगुंभिः स्जोषाः सुवंर्यन्तु यज्ञमानाः स्वस्ति। नक्तोषासा समनसा विरूपे धापयेते शिशुमेकर्र समीची। द्यावा ख्यामां रुक्मो अन्तर्विभाति देवा अग्निं धारयन्द्रविणोदाः। अग्ने सहस्राख्य [22]

शृत्मूर्धञ्छतं ते प्राणाः सहस्रमपानाः। त्व साहस्रस्यं राय ईशिषे तस्मै ते विधेम वाजांय स्वाहाँ। सुपूर्णोऽसि गुरुत्मौन्पृथिव्याः सींद पृष्ठे पृथिव्याः सींद भासान्तरिख्यमा पृण ज्योतिषा दिवमुत्तंभान तेजंसा दिश उद्दृर्षह। आजुह्वांनः सुप्रतींकः पुरस्तादग्ने स्वां योनिमा सींद साध्या। अस्मिन्थ्सधस्थे अध्युत्तंरस्मिन्विश्वं देवाः [23]

यजंमानश्च सीदत। प्रेद्धों अग्ने दीदिहि पुरो नोऽजंस्रया सूर्म्यां यिष्ठ। त्वार शर्श्वन्त उपं यिन्त् वाजाः। विधेमं ते पर्मे जन्मंत्रग्ने विधेम् स्तोमैरवंरे स्थस्थें। यस्माद्योनेंरुदारिथा यजे तम्प्र त्वे ह्वीर्श्वं जुहुरे सिमंद्धे। तार संवितुवरिण्यस्य चित्रामाहं वृंणे सुमृतिं विश्वजंन्याम्। यामंस्य कण्वो अदुंहत्प्रपीनार सहस्रंधाराम् [24]

पर्यसा महीं गाम्। सप्त ते अग्ने समिधः सप्त जिह्वाः सप्तर्षयः सप्त धामं प्रियाणि। सप्त होत्राः सप्तधा त्वां यजन्ति सप्त योनीरा पृणस्वा घृतेनं। ईटङ्गांन्याटङ्गेताटङ्गे प्रतिटङ्गे मितश्च सम्मितश्च सभराः। शुक्रज्योतिश्च चित्रज्योतिश्च सत्यज्योतिश्च ज्योतिष्मा श्व सत्यश्चर्तपाश्चात्य रहाः। [25]

ऋत्जिचं सत्यजिचं सेन्जिचं सुषेण्श्वान्त्यंमित्रश्च दूरेअंमित्रश्च गुणः। ऋतश्चं सत्यश्चं ध्रुवश्चं ध्रुणंश्च धृर्ता चं विधर्ता चं विधार्यः। ईदृ ख्वांस एतादृ ख्वांस ऊ षु णंः सृदृ ख्वांसः प्रतिसदृ ख्वास् एतंन। मितासंश्च सम्मितासश्च न ऊतये सभरसो मरुतो यज्ञे अस्मिन्निन्द्रं दैवीर्विशो मुरुतोऽनुंवर्त्मानो यथेन्द्रं दैवीर्विशो मुरुतोऽनुंवर्त्मान एविम्मं यजमानं दैवींश्च विशो मानुषीश्चानुंवर्त्मानो भवन्तु॥ [26]

धर्म्बन्मिह्मान् ब्राह्मणाुसोऽदिंतिः पृथिव्याः परि दूरादेकंचत्वारिश्शच॥ ६॥

जीमूर्तस्येव भवति प्रतींकं यद्वर्मी याति समदांमुपस्थैं। अनांविद्धया तनुवां जय त्व॰ स त्वा वर्मणो महिमा पिंपर्तु। धन्वना गा धन्वनाजिं जयम् धन्वना तीव्राः समदो जयम। धनुः शत्रोरपकामं कृणोति धन्वना सर्वाः प्रदिशो जयम। वख्यन्तीवेदा गंनीगन्ति कर्णम्प्रिय॰ सखांयम्परिषस्वजाना। योषेव शिङ्के वितृताधि धन्वन्नं [27]

ज्या इय र समंने पारयंन्ती। ते आचरंन्ती समंनेव योषां मातेवं पुत्रम्बिभृतामुपस्थैं। अप शत्र न्ंविध्यता र संविदाने आर्ली इमे विष्फुरन्ती अमित्रान्। बह्वीनाम्पिता बहुरंस्य पुत्रश्चिश्चा कृणोति समंनावगत्यं। इषुधिः सङ्काः पृतनाश्च सर्वौः पृष्ठे निनंद्धो जयति प्रसूतः। रथे तिष्ठंन्नयति वाजिनंः पुरो यत्रयत्र कामयंते सुषार्थिः। अभीशूंनाम्महिमानम् [28] पनायत् मनंः पश्चादनुं यच्छन्ति रुश्मयंः। तीव्रान्धोषांन्कृण्वते

वृषंपाण्योऽश्वा रथेभिः सह वाजयंन्तः। अवकामंन्तः प्रपंदैर्मित्रांन्ख्यणन्ति शत्रूर्रनंपव्ययन्तः। रथवाहंन १ हितिसस्य वर्मः। तत्रा रथमुपं श्राम संदेम विश्वाहां वय १ संमन्स्यमानाः। स्वादुष्रसदंः पितरो वयोधाः कृंच्छ्रेश्रितः शक्तींवन्तो गभीराः। चित्रसेना इषंबला अमृधाः स्तोवीरा उरवौ व्रातसाहाः। ब्राह्मणासः [29]

पितंरः सोम्यांसः शिवं नो द्यावांपृथिवी अनेहसाँ। पूषा नंः पातु दुरितादंतावृधो रख्या मार्किर्नो अघशर्रंस ईशत। सुप्णं वंस्ते मृगो अस्या दन्तो गोभिः संनद्धा पतित प्रसूता। यत्रा नरः सं च वि च द्रवंन्ति तत्रास्मभ्यमिषंवः शर्म यरसत्र। ऋजींते परि वृिक्षः नोऽश्मां भवतु नस्तुनः। सोमो अधि ब्रवीतु नोऽदिंतिः [30]

शर्म यच्छत्। आ जंङ्कन्ति सान्वेषां जघना ५ उपं जिघ्नते। अश्वांजिन प्रचेत्सोऽश्वान्थ्समथ्सं चोदय। अहिंरिव भोगैः पर्येति बाहुं ज्यायां हेतिम्पंरिबाधंमानः। हुस्तुघ्नो विश्वां वयुनांनि विद्वान्पुमान्पुमा रसम्परि पातु विश्वतः। वनस्पते वीड्वंङ्गो हि भूया अस्मथ्संखा प्रतर्रणः सुवीरः। गोभिः संनद्धो असि वीडयंस्वास्थाता ते जयतु जेत्वांनि। दिवः पृथिव्याः परि [31]

ओज् उद्भृतं वनस्पतिभ्यः पर्याभृतः सहंः। अपामोज्मानम्परि गोभिरावृंतिमिन्द्रंस्य वज्रः हिविषा रथं यज्ञ। इन्द्रंस्य वज्रों मुरुतामनीकिम्मित्रस्य गर्भो वर्रुणस्य नाभिः। सेमां नों ह्व्यदांतिं जुषाणो देवं रथ प्रति ह्व्या गृंभाय। उपं श्वासय पृथिवीमुत द्याम्पुंरुत्रा ते मनुतां विष्ठितं जगंत। स दुन्दुभे सुजूरिन्द्रेण देवैदूरात् [32]

दवीयो अपं सेध् शत्रून्। आ क्रेन्दय बल्मोजों न् आ धा नि ष्टंनिहि दुरिता बाधंमानः। अपं प्रोथ दुन्दुभे दुच्छुनार् इत इन्द्रंस्य मुष्टिरंसि वीडयंस्व। आमूरंज प्रत्यावंतियेमाः केतुमद्दंन्दुभिर्वावदीति। समश्वंपर्णाश्चरंन्ति नो नरोऽस्माकंमिन्द्र रथिनों जयन्तु॥ [33] यदर्नन्दः प्रथमं जार्यमान उद्यन्थ्संमुद्रादुत वा पुरीषात्। श्येनस्यं पुख्या हरिणस्यं बाहू उपस्तुत्यम्मिहं जातं ते अर्वत्र। यमेनं दत्तं त्रित एनमायुनगिन्द्रं एणम्प्रथमो अध्यतिष्ठत्। गन्धवीं अस्य रशनामंगृभ्णाथ्सूरादश्वं वसवो निरंतष्ट। असिं यमो अस्यादित्यो अर्वत्रसिं त्रितो गुह्यंन व्रतेनं। असि सोमेन स्मया विपृक्तः [34]

आहुस्ते त्रीणि दिवि बन्धनानि। त्रीणि त आहुर्दिवि बन्धनानि त्रीण्यप्सु त्रीण्यन्तः संमुद्रे। उतेवं मे वर्रुणश्छन्थ्स्यर्वन् यत्रां त आहुः पंरमं जनित्रम्। इमा ते वाजिन्नवमार्जनानीमा शफाना समितुर्निधाना। अत्रां ते भद्रा रशना अपश्यमृतस्य या अभिरख्यन्ति गोपाः। आत्मानं ते मनसारादंजानाम्वो दिवा [35] पतर्यन्तम्यतंगम। शिरो अपश्यम्पथिभिः सगिभिररेणभिर्जेहं

प्तयंन्तम्पतंगम्। शिरों अपश्यम्पथिभिः सुगेभिररेणुभिर्जेहंम् अत्रां ते रूपमृत्तममंपश्यं जिगींषमाणिम् आ पदे गोः। यदा ते मर्तो अनु भोगमानुडादिद्गसिष्ठ ओषंधीरजीगः। अनु त्वा रथो अनु मर्यो अर्वन्ननु गावोऽनु भगः कुनीनाम्। अनु व्रातांसस्तवं सख्यमीयुरनुं देवा मंमिरे वीर्यम् [36]

ते। हिरंण्यशृङ्गोऽयो अस्य पादा मनोजवा अवंर इन्द्रं आसीत्। देवा इदंस्य हिव्रद्यंमायन् यो अवंन्तम्प्रथमो अध्यतिष्ठत्। ईर्मान्तांसः सिलिकमध्यमासः सः शूरंणासो दिव्यासो अत्याः। हुर्सा इंव श्रेणिशो यंतन्ते यदाख्यिषुर्दिव्यमज्ममश्वाः। तव शरीरम्पतियृष्णवंर्वन्तवं चित्तं वातं इव ध्रजीमान्। तव शृङ्गाणि विष्ठिता पुरुत्रारंण्येषु जर्भुराणा चरन्ति। उपं [37]

प्रागाच्छसंनं वाज्यवां देवद्रीचा मनंसा दीध्यांनः। अजः पुरो नीयते नाभिरस्यानुं पृश्चात्कवयों यन्ति रेभाः। उप प्रागांत्पर्मं यथ्सधस्थमर्वा अच्छां पितरम्मातरं च। अद्या देवाञ्जष्टंतमो हि गुम्या अथा शांस्ते दाशुषे वार्याणि॥ [38]

इदुतो कृविषंः श्रिषथ्सप्त चं॥ ८॥

मा नो मित्रो वर्रुणो अर्यमायुरिन्द्रं ऋभुख्या मुरुतः परि ख्यत्र। यद्वाजिनो देवजातस्य सप्तैः प्रवख्यामो विदर्थे वीर्याणि। यत्त्रिणिजा रेक्णंसा प्रावृतस्य रातिं गृंभीताम्मुंखतो नयंन्ति। सुप्रांङ्जो मेम्यंद्विश्वरूप इन्द्रापूष्णोः प्रियमप्येति पार्थः। एष च्छागः पुरो अश्वेन वाजिनां पूष्णो भागो नीयते

विश्वदें व्यः। अभिप्रियं यत्पुंरोडाशमर्वता त्वष्टेत् [39]

पृन् सौश्रवसायं जिन्वति। यद्धविष्यंमृतुशो देवयानं त्रिर्मानुंषाः पर्यश्वं नयंन्ति। अत्रां पूष्णः प्रंथमो भाग एति यज्ञं देवेभ्यः प्रतिवेदयंत्रजः। होतांष्वर्युरावंया अग्निमिन्धो ग्रांवग्राभ उत शक्षस्ता सुविंप्रः। तेनं यज्ञेनं स्वंरंकृतेन स्विष्टेन व्खणा आ पृणध्वम्। यूपव्रस्का उत ये यूपवाहाश्चषालं ये अश्वयूपाय तख्यंति। ये चार्वते पर्चन सम्भरंन्त्युतो [40]

तेषांमभिगूर्तिर्न इन्वतु। उप प्रागांध्सुमन्में ऽधायि मन्में देवानामाशा उप वीतपृष्ठः। अन्वेनं विप्रा ऋषंयो मदन्ति देवानाम्पुष्टे चंकुमा सुबन्धुम्। यद्वाजिनो दामं संदानमर्वतो या शीर्षण्यां रशना रज्जुंरस्य। यद्वां घास्य प्रभृंतमास्ये तृण्क् सर्वा ता ते अपि देवेष्वंस्तु। यदर्श्वस्य ऋविषंः [41]

मिख्यकाश् यद्वा स्वरौ स्विधितौ रिप्तमिस्ति। यद्धस्तियोः शिमतुर्यन्नखेषु सर्वा ता ते अपि देवेष्वंस्तु। यद्वंध्यमुदरंस्यापवाति य आमस्यं ऋविषों गन्धो अस्ति। सुकृता तच्छंमितारंः कृण्वन्तूत मेधरं शृतपाकं पचन्तु। यते गात्रांदग्निनां पच्यमांनादिभ शूलं निहंतस्यावधावंति।

मा तद्भम्यामा श्रिष्-मा तृणेषु देवेभ्यस्तदुशन्धो रातमंस्तु॥ [42]

घासिं कशंया तपद्रयिं नवं च॥ ९॥

ये वाजिनंम्परिपश्यंन्ति पृक्कं य ईमाहुः सुर्भिर्निर्ह्रेतिं। ये चार्वतो माश्सिम्ख्यामुपासंत उतो तेषांमभिगूर्तिर्न इन्वतु। यन्नीख्यंणम्माश्स्पचंन्या उखाया या पात्राणि यूष्ण आसेचंनानि। ऊष्मण्यांपिधानां चरूणामङ्काः सूनाः परि भूषन्त्यश्वम्। निक्रमणं निषदंनं विवर्तनं यच् पङ्घीशमर्वतः। यचं पपौ यचं घासिम् [43]

ज्ञ्घास् सर्वा ता ते अपि देवेष्वंस्तु। मा त्वाग्निर्ध्वंनियद्धूमगंनि भ्राजंन्त्यभि विक्त जिद्याः। इष्टं वीतम्भिगूर्तं वर्षद्वृतं तं देवासः प्रति गृभ्णन्त्यश्वम्। यदश्वाय वासं उपस्तृणन्त्यंधीवासं या हिरंण्यान्यस्मै। संदान्मर्वन्तम्पङ्घीशिम्प्रिया देवेष्वा यांमयन्ति। यत्तं सादे महंसा शूकृंतस्य पार्ष्णिया वा कशंया [44]

वा तुतोदं। सुचेव ता ह्विषों अध्वरेषु सर्वा ता ते ब्रह्मणा

सूदयामि। चतुंस्त्रि॰शद्वाजिनों देवबंन्धोर्वङ्कीरश्वंस्य स्वधितिः समेति। अच्छिद्रा गात्रां वयुनां कृणोत् परुष्परुरनुघुष्या वि शंस्त। एक्स्त्वष्टुरश्वंस्या विश्वस्ता द्वा यन्तारां भवत्स्तथुतुः। या ते गात्रांणामृतुथा कृणोमि ताता पिण्डांनाम्प्र जुंहोम्युग्रो। मा त्वां तपत् [45]

प्रिय आत्मापियन्तम्मा स्विधितिस्तुन्व आ तिष्ठिपत्ते। मा ते गृध्रुरंविश्वस्तातिहायं छिद्रा गात्रांण्यसिना मिथूं कः। न वा उं वेतन्ध्रियसे न रिष्यसि देवा इदेषि पृथिभिः सुगेभिः। हरीं ते युञ्जा पृषंती अभूतामुपांस्थाद्वाजी धुरि रासभस्य। सुगव्यं नो वाजी स्विश्वयम्पु इसः पुत्रा इत विश्वापुष रियम्। अनागास्त्वं नो अदितिः कृणोतु ख्वत्रं नो अश्वो वनता हिवष्मान्॥ [46]

॥ हरिः ओम्॥॥ तैत्तिरीयसंहिता चतुर्थकाण्डे सप्तमः प्रश्नः॥

॥सप्तमः प्रश्नः॥

॥ तैत्तिरीयसंहितायां चतुर्थकाण्डे सप्तमः प्रश्नः॥

अपानस्तन्रश्चं मेऽष्टादंश च॥1॥

अग्नांविष्णू स्जोषंसेमा वंधन्तु वां गिरंः। द्युम्नैर्वाजेंभिरागंतम् वाजंश्व मे प्रस्वश्चं मे प्रयंतिश्च मे प्रसितिश्च मे धीतिश्चं मे ऋतुंश्च मे स्वरंश्च मे श्लोकंश्च मे श्रावश्चं मे श्रुतिंश्च मे ज्योतिंश्च मे सुवंश्च मे प्राणश्चं मेऽपानः [1]

च में व्यानश्च मेऽस्ंश्च में चित्तं चं म आधीतं च में वाक्रं में मनंश्च में चख्वंश्च में श्रोत्रं च में दख्वंश्च में बलं च म ओजंश्च में सहंश्च म आयंश्च में जुरा चं म आत्मा चं में तन्श्चं में शर्म च में वर्म च मेऽङ्गांनि च मेऽस्थानिं च में परूरंषि च मे शरीराणि च मे॥ [2]

जग्चर्द्धिश्चतुंर्दश च॥२॥

ज्यैष्ठमं च म आधिपत्यं च मे मृन्युश्चं मे भामश्च मेऽमंश्च मेऽम्भंश्च मे जेमा चं मे मिहुमा चं मे विर्मा चं मे प्रिथमा चं मे वृष्मी चं मे द्राघुया चं मे वृद्धं चं मे वृद्धिंश्च मे सृत्यं चं मे श्रद्धा चं मे जर्गच [3]

मे धर्न च मे वर्शश्च मे त्विषिश्च मे कीडा चं मे मोदश्च मे जातं चं मे जिन्ष्यमाणं च मे सूक्तं चं मे सुकृतं चं मे वित्तं चं मे वेद्यं च मे भूतं चं मे भिवष्यचं मे सुगं चं मे सुपर्थं च म ऋद्धं च म ऋद्धिश्च मे क़ुप्तं च मे क़ुप्तिंश्च मे मितिश्चं मे सुमितिश्चं मे॥ [4]

विश्वं च शयंनमुष्टौ चं॥3॥

शं चं में मयंश्व में प्रियं चं मेऽनुकामश्चं में कामंश्च में सौमन्सश्चं में भूद्रं चं में श्रेयंश्च में वस्यंश्च में यशंश्च में भगंश्च में द्रविणं च में युन्ता चं में धूर्ता चं में ख्वेमंश्च में धृतिंश्च में विश्वं च [5]

मे महंश्च मे संविचं मे ज्ञात्रं च मे सूश्चं मे प्रसूश्चं मे सीरं च मे लयश्चं म ऋतं चं मेऽमृतं च मेऽयुख्यमं च मेऽनामयच मे जीवातृंश्च मे दीर्घायुत्वं चं मेऽनिमृत्रं च मेऽभंयं च मे सुगं चं मे शयंनं च मे सूषा चं मे सुदिनं च मे॥ [6]

विभु चं मृसुराृश्चतुंर्दश च॥४॥

ऊर्क मे सूनृतां च मे पर्यक्ष मे रसंश्व मे घृतं चं मे मधुं च मे सिधिश्व मे सपीतिश्व मे कृषिश्वं मे वृष्टिश्व मे जैत्रं च म औद्भिद्यं च मे रियिश्वं मे रायश्व मे पुष्टं चं मे पुष्टिश्व मे विभु चं [7] मे प्रभु चं मे बहु चं मे भूयंश्व मे पूर्णं चं मे पूर्णतंरं च मेऽख्यिंतिश्व मे कूयंवाश्व मेऽन्नं च मेऽख्युंच मे ब्रीह्यंश्व मे यवांश्व मे माषांश्व मे तिलांश्व मे मुद्गाश्च मे खुल्वांश्व मे गोधूमांश्व मे मुसुरांश्व मे प्रियंगंवश्व मेऽणंवश्व मे श्यामाकांश्व मे नीवारांश्व मे॥ [8]

कृष्टपच्यश्चाष्टाचंत्वारि श्शच॥५॥

अश्मां च में मृत्तिंका च में गि्रयंश्व में पर्वताश्च में सिकंताश्च में वनस्पतियश्च में हिरंण्यं च मेऽयंश्व में सीसं च में त्रपृश्च में श्यामं च में लोहं च मेऽग्निश्च में आपश्च में वी्रुधंश्च मु ओषंधयश्च में कृष्टपुच्यं च [9]

मेऽकृष्टपच्यं चं मे ग्राम्याश्चं मे प्शवं आर्ण्याश्चं यज्ञेनं कल्पन्ताबिँत्तं चं मे वित्तिश्च मे भूतं चं मे भूतिश्च मे वसुं च मे वस्तिश्चं मे कर्म च मे शक्तिश्च मेऽर्थश्च म एमंश्च म इतिश्च मे गतिश्च मे॥ [10]

त्वष्टां च द्यौश्चं म् एकंवि॰शतिश्च॥६॥

अग्निश्चं म् इन्द्रंश्च मे सोमंश्च म् इन्द्रंश्च मे सिवता चं म् इन्द्रंश्च मे सरंस्वती च म् इन्द्रंश्च मे पूषा चं म् इन्द्रंश्च मे बृह्स्पतिंश्च म् इन्द्रंश्च मे मित्रश्चं म् इन्द्रंश्च मे वर्रुणश्च म् इन्द्रंश्च मे त्वष्टां च [11]

म् इन्द्रंश्च मे धाता चं म् इन्द्रंश्च मे विष्णुंश्च म् इन्द्रंश्च मेऽिश्वनौं च म् इन्द्रंश्च मे मुरुतंश्च म् इन्द्रंश्च मे विश्वें च मे देवा इन्द्रंश्च मे पृथिवी चं म् इन्द्रंश्च मेऽन्तिरंख्यश्च म् इन्द्रंश्च मे द्यौश्चं म् इन्द्रंश्च मे दिशंश्च म् इन्द्रंश्च मे मूर्धा चं म इन्द्रंश्च मे प्रजापंतिश्च म इन्द्रंश्च मे॥ [12]

ऋतुग्रहाश्च चतुंस्त्रि श्रच॥ 7॥

अ्शुश्चं मे र्शिमश्च मेऽदाँभ्यश्च मेऽधिंपतिश्च म उपार्शुश्चं मेऽन्तर्यामश्चं म ऐन्द्रवायवश्चं मे मैत्रावरुणश्चं म आश्विनश्चं मे प्रतिप्रस्थानंश्च मे शुक्तश्चं मे मृन्थी चं म आग्रयणश्चं मे वैश्वदेवश्चं मे ध्रुवश्चं मे वैश्वान्रश्चं म ऋतुग्रहाश्चं [13]

मेऽतिग्राह्यांश्च म ऐन्द्राग्नश्चं मे वैश्वदेवश्चं मे मरुत्वतीयांश्च मे माहेन्द्रश्चं म आदित्यश्चं मे सावित्रश्चं मे सारस्वतश्चं मे पौष्णश्चं मे पात्नीवतश्चं मे हारियोजनश्चं मे॥ [14] इध्मर्श्व मे ब्रहिश्च मे वेदिश्च मे धिष्णियाश्च मे स्र्चंश्च मे चमसाश्च मे ग्रावाणश्च मे स्वरंवश्च म उपर्वाश्च मेऽधिषवंण च मे द्रोणकलृशश्च मे वाय्व्यांनि च मे पूत्भृच म आधवनीयंश्च म आग्नींग्नं च मे हिव्धांनं च मे गृहाश्च मे सदंश्च मे पुरोडाशांश्च मे पचतार्श्च मेऽवभृथश्च मे स्वगाकारश्च मे॥ [15]

दीख्वाऽष्टादंश च॥९॥

अग्निश्चं मे घर्मश्चं मेऽर्कश्चं मे सूर्यंश्च मे प्राणश्चं मेऽश्वमेधश्चं मे पृथिवी च मेऽदितिश्च मे दितिंश्च मे द्यौश्चं मे शक्चंरीरङ्गुलंयो दिशंश्च मे यज्ञेनं कल्पन्तामृक्चं मे सामं च मे स्तोमंश्च मे यज्ञंश्च मे दीख्वा चं मे तपंश्च म ऋतुश्चं मे वृतं चं मेऽहोरात्रयौर्वृष्ट्या बृंहद्रथन्तरे चं मे यज्ञेनं कल्पेताम्॥ [16]

ऋषभश्चं चत्वारि श्शर्च॥10॥

गर्भा से वृथ्सार्श्व में त्र्यविश्व में त्र्यवी चं में दित्यवाई में दित्यौही चं में पञ्चाविश्व में पञ्चावी चं में त्रिवृथ्सर्श्व में त्रिवृथ्सा चं में तुर्यवाई में तुर्यौही चं में पष्टवाई में पष्टौही चं म उख्या चं में वृशा चं म ऋष्भश्चं [17] मे वेहचमेऽनुङ्गाश्चं मे धेनुश्चं म् आयुंर्यज्ञेनं कल्पताम्प्राणो यज्ञेनं कल्पतामपानो यज्ञेनं कल्पताळ्याँनो यज्ञेनं कल्पताळ्याँनो यज्ञेनं कल्पताश्चर्र्युर्यज्ञेनं कल्पताः श्रोत्रं यज्ञेनं कल्पतामानो यज्ञेनं कल्पतावाँग्यज्ञेनं कल्पतामात्मा यज्ञेनं कल्पताय्याँज्ञो यज्ञेनं कल्पताम्॥ [18]

त्रयंस्त्रि॰शच व्यश्जिय एकांदश च॥11॥

एकां च मे तिस्रश्चं मे पश्चं च मे सप्त चं मे नवं च म एकांदश च मे त्रयोंदश च मे पश्चंदश च मे सप्तदंश च मे नवंदश च म एकंविश्शतिश्च मे त्रयोंविश्शतिश्च मे पश्चंविश्शतिश्च मे सप्तविश्शतिश्च मे नवंविश्शतिश्च म एकंत्रिश्शच मे त्रयंस्त्रिश्शच [19]

मे चतंस्रश्च मेऽष्टौ चं मे द्वादंश च मे षोडंश च मे विश्यतिश्चं मे चतुंविश्यतिश्च मेऽष्टाविश्यतिश्च मे द्वात्रिश्यच मे षद्गिश्यच मे चत्वारिश्यचं मे चतुंश्चत्वारिश्यच मेऽष्टाचंत्वारिश्यच मे वार्जश्च प्रस्वश्चांपिजश्च ऋतुंश्च सुवंश्च मूर्धा च व्यक्षियश्चान्त्यायुनश्चान्त्यंश्च भौवनश्च भुवंनुश्चाधिपतिश्च॥ [20] धर्नैष्वपो दुवंस्वाञ्छम्भूर्मयोभूरिम मा द्वे चं॥12॥

वाजों नः सप्त प्रदिश्श्वतंस्रो वा परावतः। वाजों नो विश्वेंदिवैर्धनंसाताविहावंतु। विश्वें अद्य मुरुतो विश्वं ऊती विश्वें भवन्त्वग्नयः समिद्धाः। विश्वें नो देवा अवसा गंमन्तु विश्वंमस्तु द्रविणं वाजों अस्मे। वाजंस्य प्रस्वं देवा रथैंयाता हिर्ण्ययैः। अग्निरिन्द्रो बृह्स्पतिंर्म्रुतः सोमंपीतये। वाजेंवाजेऽवत वाजिनो नो धनेषु [21]

विप्रा अमृता ऋत्जाः। अस्य मध्यः पिबत मादयध्यं तृप्ता यात पृथिभिर्देवयानैः। वाजः पुरस्तांदुत मध्यतो नो वाजो देवा ऋतुभिः कल्पयाति। वाजेस्य हि प्रस्वो नंनेमीति विश्वा आशा वाजेपतिर्भवेयम्। पर्यः पृथिव्याम्पय ओषंधीषु पर्यो दिव्यन्तरिख्ये पर्यो धाम्। पर्यस्वतीः प्रदिशः सन्तु मह्मम्ं। सम्मां सृजामि पर्यसा घृतेन सम्मां सृजाम्यपः [22]

ओषंधीभिः। सोंऽहं वाजर्ं सनेयमग्ने। नक्तोषासा समनसा विरूपे धापयेते शिशुमेकर्ं समीची। द्यावा ख्यामां रुक्तो अन्तर्वि भांति देवा अग्निं धांरयन्द्रविणोदाः। समुद्रोंऽसि नभंस्वानार्द्रदांनुः शम्भूर्मयोभूरिभ मां वाहि स्वाहां मारुतोंऽसि मुरुतांं गुणः शम्भूर्मयोभूरिभ मां वाहि स्वाहांवस्युरंसि दुवंस्वाञ्छम्भूर्मयोभूरिभ मां वाहि स्वाहां॥ [23]

ध्रुवः सृत्रङ्कृणुते यस्सप्तित्रिर्शश्च॥13॥

अग्निं युंनिज्म् शर्वसा घृतेनं दिव्य सेपूर्णं वर्यसा बृहन्तम्। तेनं वयम्पंतेम ब्र्ध्नस्यं विष्टप्र सुवो रुहांणा अधि नाकं उत्तमे। इमौ ते प्रख्यावजरौ पत्तिणो याभ्यार रख्यारं स्यपह इस्यंग्ने। ताभ्याम्पतेम सुकृतांम् लोकं यत्रर्षयः प्रथम्जा ये पुंराणाः। चिदंसि समुद्रयोनिरिन्दुर्दख्यंः श्येन ऋतावा। हिरंण्यपख्यः शकुनो भुर्ण्युर्म्हान्थ्स्थस्थे ध्रुवः [24]

आ निषंत्तः। नमंस्ते अस्तु मा मां हिश्सीर्विश्वंस्य मूर्धन्निधं तिष्ठसि श्रितः। समुद्रे ते हृदंयम्नतरायुर्धावांपृथिवी भुवंनेष्विपंते। उद्गो दंत्तोद्धिम्भिन्त दिवः पूर्जन्यांद्न्तिरंख्यात्पृश् नो वृष्ट्यांवत। दिवो मूर्धासिं पृथिव्या नाभिरूर्गपामोषंधीनाम्। विश्वायुः शर्म सप्रथा नमंस्पथे। येनर्षयुस्तपंसा सुत्रम् आसतेन्धांना अग्नि सुवंराभरंन्तः। तस्मिन्नहं नि दंधे

नाके अग्निमेतं यमाहुर्मनेवः स्तीर्णबंर्हिषम्। तम्पत्नीभिरनुं

[25]

गच्छेम देवाः पुत्रैर्आतृंभिरुत वा हिरंण्यैः। नाकं गृह्णानाः संकृतस्यं लोके तृतीयं पृष्ठे अधि रोचने दिवः। आ वाचो मध्यंमरुहद्भुरण्युर्यमृग्निः सत्पंतिश्लेकितानः। पृष्ठे पृथिव्या निहिंतो दिवेद्यतद्धस्पदं कृणते [26]
ये पृतन्यवंः। अयमृग्निर्वीरतंमो वयोधाः संहस्त्रियो दीप्यतामप्रयुच्छन्न। विभ्राजंमानः सिर्रस्य मध्य उप प्र यांत दिव्यानि धामं। सम्प्र च्यंवध्वमनु सम्प्र याताग्ने पृथो देवयानांन्कृणुध्वम्। अस्मिन्थ्स्धस्थे अध्युत्तंरस्मिन्विश्वं देवा यजंमानश्च सीदत। येनां सहस्रं वहंसि येनांग्ने सर्ववेदसम्।

उत्तमः। उद्बुध्यस्वाग्ने प्रति जागृह्येनिमष्टापूर्ते सः सृजेथाम्यं च। पुनः कृण्वः स्त्वां पितरं युवांनम्न्वाताः सीत् त्विये तन्तुंमेतम्। अयं ते योनिर्ऋत्वियो यतो जातो अरोचथाः। तं जानन्नग्न आ रोहाथां नो वर्धया र्यिम्॥ [28]

तेनेमं युज्ञं नों वह देवयानो यः [27]

वृनिषुन्त पुरस्तान्मा त्रिचंत्वारि ४शच॥14॥

ममाँग्ने वर्चो विह्वेष्वंस्तु व्यं त्वेन्थांनास्त्नुवंम्पुषेम।
मह्यं नमन्ताम्प्रदिश्रश्वतंस्रस्त्वयाध्यंख्येण पृतंना जयेम।
ममं देवा विह्वे संन्तु सर्व इन्द्रांवन्तो मुरुतो विष्णुंर्ग्निः।
ममान्तरिंख्यमुरु गोपमंस्तु मह्यं वातः पवतां कामे अस्मिन्न।
मिये देवा द्रविंणमा यंजन्ताम्मय्याशीरंस्तु मिये देवहूंतिः।
दैव्या होतांरा वनिषन्त [29]

पूर्वेऽरिष्टाः स्याम त्नुवां सुवीराः। मह्यं यजन्तु मम् यानि ह्व्याकूंतिः स्त्या मनसो मे अस्तु। एनो मा नि गां कत्मच्नाहं विश्वं देवासो अधि वोचता मे। देवीः षडुर्वीरुरु णां कृणोत् विश्वं देवास इह वीरयध्वम्। मा हाँस्मिह प्रजया मा त्नूभिमां रिधाम द्विष्ते सोम राजन्न। अग्निर्मन्युम्प्रंतिनुदन्पुरस्तांत् [30]

अदंब्यो गोपाः परि पाहि नस्त्वम्। प्रत्यश्चो यन्तु निगुतः पुनस्तेऽमैषां चित्तम्प्रबुधा वि नेशत्। धाता धांतृणाम्भुवंनस्य यस्पतिर्देव सिवृतारंमभिमातिषाहम्। इमं यज्ञमश्विनोभा बृह्स्पतिर्देवाः पान्तु यजमानं न्यर्थात्। उरुव्यचां नो महिषः शर्म यश्सदस्मिन् हवे पुरुहूतः पुरुख्यु। स नेः प्रजायै हर्यश्व मृडयेन्द्र मा [31]

नो रीरिषो मा पर्रा दाः। ये नः सपत्ना अप ते भंवन्त्वन्द्राग्निभ्यामवं बाधामहे तान्। वसंवो रुद्रा आंदित्या उपरिस्पृशंम्मोग्नं चेत्तारमधिराजमंकत्र। अर्वाश्चिमन्द्रंममुतो हवामहे यो गोजिद्धंनजिदंश्वजिद्यः। इमं नो यज्ञं विहवे जुंषस्वास्य कुंमी हरिवो मेदिनं त्वा॥ [32]

गन्तां दूषयुन्थ्स्तौमि ययोशशर्धोऽनुंमित्रनुं चुन चतुंस्त्रि शच॥15॥

अग्नेर्मन्वे प्रथमस्य प्रचेतसो यम्पाश्चंजन्यम्बृहवंः सिम्-धतें। विश्वंस्यां विशि प्रंविविश्वािः संमीमहे स नो मुश्चत्व हं सः। यस्येदम्प्राणि न्निष्व देजंति यस्यं जातं जनमानं च केवंलम्। स्तौम्यग्निं नांथितो जोहवीिम् स नो मुश्चत्व हं सः। इन्द्रंस्य मन्ये प्रथमस्य प्रचेतसो वृत्रघः स्तोमा उप मामुपागुः। यो दाशुषंः सुकृतो हव्मुप गन्तौ [33]

स नो मुञ्चत्व १ हंसः। यः संग्रामं नयंति सं वृशी युधे यः पुष्टानि स १ सृजति त्रयाणि। स्तौमीन्द्रं नाथितो जोहवीमि स नों मुश्चत्व १ हंसः। मृन्वे वाम् मित्रावरुणा तस्यं वित् १ सत्यौं जसा द १ हणा यं नुदेथे। या राजांन १ स्रथं याथ उंग्रा ता नों मुश्चत्मागंसः। यो वा १ रथं ऋज्रंशिमः स्त्यधंर्मा मिथुश्चरंन्तमुप्यातिं दूषयन्नं। स्तौमिं [34]

मित्रावरुंणा नाथितो जोंहवीमि तौ नों मुश्चतमागंसः।

वायोः संवितुर्विदथांनि मन्महे यावांत्मन्विद्वंभृतो यो च् रख्यंतः। यो विश्वंस्य पिर्भू बंभूवतुस्तो नो मुश्चत्मागंसः। उप श्रेष्ठां न आशिषों देवयोधर्मे अस्थिरन्न। स्तौिमं वायु स् संवितारं नाथितो जोहवीिम् तो नो मुश्चत्मागंसः। रथीतंमो रथीनामंह्व ऊतये शुभं गिमंष्ठो सुयमेभिरश्वैः। ययोः [35] वां देवौ देवष्विनिशित्मोज्स्तो नो मुश्चत्मागंसः। यदयातं वहतु स् सूर्यायांस्त्रिच्क्रेणं सुस्सदंिम्च्छमांनौ। स्तौिमं देवाविश्वनौ नाथितो जोहवीिम तो नो मुश्चतमागंसः।

आशून हुंवे सुयमांनूतये ते नो मुश्चन्त्वेनंसः। तिग्ममायुंधं वीडित सहंस्विद्दिव्य शर्धः [36] पृतंनास् जिष्णु। स्तौमि देवान्मुरुतो नाथितो जोहवीिम्

मुरुताम्मन्वे अधि नो ब्रुवन्तु प्रेमां वाचं विश्वामवन्तु विश्वे।

ते नो मुश्चन्त्वनंसः। देवानाम्मन्वे अधि नो ब्रुवन्तु प्रेमां वाचं विश्वामवन्तु विश्वे। आशून् हुंवे सुयमानूतये ते नो मुश्चन्त्वेनंसः। यदिदम्मांभिशोचंति पौरुषयेण दैव्येन। स्तौमि विश्वान्देवान्नांथितो जोहवीमि ते नो मुश्चन्त्वेनंसः। अनु नोऽद्यानुंमतिरन् [37]

इदंनुमते त्ववैंश्वान्तरो नं ऊत्या पृष्टो दिवि। ये अप्रथेतामिनेतिभिरोजोभिर्ये प्रतिष्ठे अभवतां वसूंनाम्। स्तौिम् द्यावांपृथिवी नांथितो जोहवीमि ते नो मुञ्जतमश्हंसः। उर्वी रोदसी वरिवः कृणोतं ख्येत्रंस्य पत्नी अधि नो ब्रूयातम्। स्तौिम् द्यावांपृथिवी नांथितो जोहवीमि ते नो मुञ्जतमश्हंसः। यत्ते व्यम्पुंरुषत्रा यविष्ठाविद्वाश्सश्चकृमा कचन [38]

आगंः। कृधी स्वंस्मार अदितेरनांगा व्येनारंसि शिश्रथो विष्वंगग्ने। यथां ह तद्वंसवो गौर्यं चित्पदि षिताममुंश्रता यजत्राः। एवा त्वम्स्मत्प्र मुंश्रा व्यरहः प्रातांर्यग्ने प्रत्रां न आयुंः॥ [39]

[॥] हरिः ओम्॥॥ तैत्तिरीयसंहिता पश्चमकाण्डे प्रथमः प्रश्नः॥

सप्तमः प्रश्नः 109

अग्निष्ट्वां वामश्वो द्विचंत्वारिश्शच॥11॥

This PDF was downloaded from http://stotrasamhita.github.io.

 ${\sf GitHub: \ http://stotrasamhita.github.io \ | \ http://github.com/stotrasamhita}$

Credits: http://stotrasamhita.github.io/about/